

Народна банка на Република Македонија
ДИРЕКЦИЈА ЗА МОНЕТАРНА ПОЛИТИКА И ИСТРАЖУВАЊЕ

**Најнови макроекономски показатели
Преглед на тековната состојба**

јануари 2016 година

Најнови макроекономски показатели Преглед на тековната состојба - влијанија врз монетарната политика

Прегледот на тековната состојба има за цел да даде осврт на најновите макроекономски податоци (ноември – декември 2015 година) и споредба со последните макроекономски проекции (октомври 2015 година). Со тоа ќе се утврди колку тековната состојба во економијата соодветствува со очекуваните движења на варијаблите во претходниот циклус проекции. Прегледот е фокусиран на промените на екстерните претпоставки и остварувањата кај домашните варијабли и на тоа како овие промени се одразуваат врз амбиентот за водење на монетарната политика.

Глобалното економско окружување не претрпе големи промени во споредба со октомвриските проекции. Глобалната економија и натаму следи патека на постепено заздравување, меѓутоа темпото на раст повторно се оценува како незадоволително, при зголемена неизвесност и нагласени геополитички ризици. Во однос на економската позиција на евро-зоната, по кварталната стапка на раст на БДП од 0,3% во третиот квартал од 2015 година (односно 1,6% на годишна основа), повеќето високофреквентни показатели укажуваат на минимално забрзување на стапката на раст во последниот квартал од годината. Ова во најголем дел се однесува на анкетните истражувања на домаќинствата и компаниите, но и на движењата на пазарот на труд, каде што продолжуваат поволните поместувања. Поточно, стапката на невработеност во евро-зоната во октомври беше ревидирана надолу (од 10,7% на 10,6%) и дополнително се намали на 10,5% во ноември, што претставува најниска стапка од октомври 2011 година. Во однос на инфлацијата, податоците за декември покажуваат задржување на годишната стапка од 0,2%. Ниската инфлација и натаму е главно под влијание на цените на енергијата, при непроменета годишна стапка на базичната инфлација од 0,9% во декември. Инфлацијата и понатаму е под среднорочната цел на ЕЦБ, што во комбинација со слабиот економски раст би можело да упатува на натамошно олабавување на условите од тековната програма за квантитативно олесување.

Гледано низ призмата на одделните квантитативни показатели за надворешното окружување за македонската економија, проекциите за странската ефективна побарувачка се речиси непроменети во однос на октомврискиот циклус. Така, се оценува дека растот на странската побарувачка во 2015 година е минимално повисок, како резултат на оценките за подобри остварувања во втората половина од годината кај дел од земјите од регионот, додека за 2016 и 2017 година не се направени промени во однос на претходните очекувања. Кај **странската ефективна инфлација** се направени мали промени во надолна насока, односно сега се оценува дека во 2015 година е остварен малку поголем пад на цените, додека во 2016 и 2017 година се очекува понизок раст на странските цени. **Во однос на цените на примарните производи, сите остварувања во 2015 и проекции за 2016 година се ревидирани во надолна насока, додека ревизиите за 2017 година се во нагорна насока.** Остварените движења кај **светските цени на нафтата** во 2015 година упатуваат на сличен пад како и во октомврискиот циклус, додека за разлика од претходно, сега се очекува пад на цените и во 2016 година. Од друга страна, се очекува дека во 2017 година ценовниот раст на нафтата ќе биде повисок отколку во октомвриската проекција. Кај **цените на металите**, хроничната состојба на висока понуда и недоволна побарувачка предизвика поголем остварен пад на цените на никелот и бакарот во 2015, како и очекувања за подлабок пад на цените во 2016 година. Од друга страна, проектираниот пад на цените на металите во 2017 година е минимално понизок отколку претходните очекувања. Понатаму, **цените на пченицата и на пченката** остварени во 2015 година се пониски отколку октомвриските очекувања. Очекуваните увозни притисоци преку овој канал во идниот период ќе делуваат во спротивна насока врз домашната инфлација, имајќи предвид дека цените на храната се

надолно ревидирани за 2016 година и нагорно ревидирани за 2017 година. Сепак, треба да се има предвид дека очекувањата за цените на овие примарни производи се исклучително променливи, што создава неизвесност околу процената на нивната идна динамика и ефектите врз домашната економија.

Најновите оценки укажуваат дека **каматната стапка ЕУРИБОР ќе следи слична патека во оваа и во наредната година како и во октомвриската проекција, при минимално понегативни стапки**, што соодветствува со одлуките на ЕЦБ за продолжување на периодот на спроведување на политиката на квантитативно олеснување.

Споредбата на последните макроекономски показатели со нивната проектирана динамика во рамки на октомврискиот циклус проекции не упатува на поголеми отстапувања во одделните сегменти од економијата. Согласно со најновите податоци, економијата расте и во третиот квартал, што е во согласност со октомвриската проекција, иако стапката на раст е малку повисока во однос на очекуваната. Притоа, гледано според секторите, градежништвото е носечки сектор на растот во третиот квартал, додека од аспект на побарувачката, структурата на растот упатува на домашната побарувачка како клучен носител на економскиот раст. Индикативните високофреквентни податоци за четвртиот квартал на 2015 година упатуваат на продолжување на растот на домашната економија при поволни движења забележани во поголем дел од позначајните економски сектори. Во однос на инфлацијата, во декември е забележан мал пад на потрошувачките цени што ги одразува пониските цени на енергијата и храната, додека базичната инфлација беше позитивна. Ваквите поместувања условија минимално надолно отстапување на остварената стапка на инфлација, во споредба со октомвриската проекција. Воедно, во декември е направена одредена надолна корекција на проектираното движење кај најголем дел од влезните претпоставки, што упатува на постоење на **потенцијални надолни ризици во однос на проекцијата на инфлацијата за 2016 година.**

Според последните расположливи податоци, во последното тримесечје на 2015 година, девизните резерви (приспособени за ценовните и курсните разлики и ценовните промени на хартиите од вредност) бележат раст. Гледано преку факторите на промена, во најголем дел промените во резервите произлегоа од трансакциите за сметка на државата. Имено, во текот на декември, државата се задолжи на меѓународниот финансиски пазар со издавање на четвртата евро-обврзница (270 милиони евра), а истовремено ги исплати и обврските од надворешниот долг врз основа на претходно издадена евро-обврзница (150 милиони евра). Во однос на расположливите показатели за надворешниот сектор за четвртиот квартал, тие сè уште се недоволни за да можат да дадат прецизна слика за позицијата на билансот на плаќања во однос на проекциите. Податоците за надворешнотрговската размена заклучно со ноември даваат индикации за остварување трговски дефицит којшто е малку повисок од очекувањата за четвртиот квартал, додека нето-откупот од менувачко работење заклучно со декември упатува на нето-приливи од приватните трансфери коишто се малку повисоки од проектираните. Истовремено, билансот на плаќања заклучно со октомври укажува на помали финансиски приливи во економијата во однос на очекуваните. Сепак, периодот на оценка е многу кус, а воедно дел од финансиските текови се променливи и затоа е тешко да се дадат посигурни констатации за отстапувањата во овој домен. Анализата на показателите на адекватноста на девизните резерви покажува дека тие и понатаму се движат во сигурната зона.

Во однос на монетарните движења, финалните податоци заклучно со ноември покажуваат раст на вкупните депозити на месечна основа, со слична динамика како и во претходниот месец. Растот на депозитите во ноември во поголем дел произлезе од растот на депозитите на домаќинствата (со придонес од 42%, главно во странска валута), при натамошен раст и на депозитите на корпоративниот сектор, но забавен во споредба со претходниот месец. На годишна основа вкупните депозити во ноември се повисоки за 6,5%. Со тоа, состојбата на

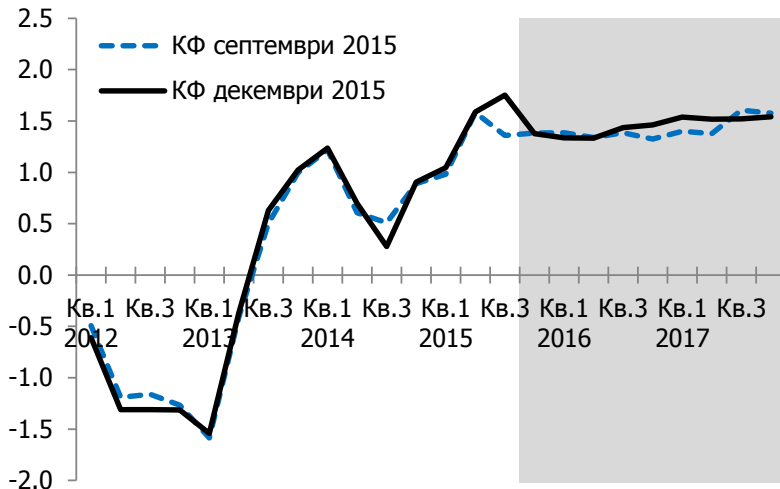
вкупните депозити е речиси на ниво на проектираната за крајот на годината што упатува на можно натфрлање на октомвриската проекција за крајот на четвртиот квартал (од 3,7%). Во ноември, активноста на кредитниот пазар забрза на месечна основа, при забележан раст на кредитите на претпријатијата наспроти нивното намалување во претходниот месец. Растот на кредитите на домаќинствата продолжи и во ноември, но умерено забавено во споредба со претходниот месец. На годишна основа, вкупните кредити во ноември се повисоки за 7,9%, што е над октомвриската проекција за четвртиот квартал од 7,7%. Притоа, заклучно со ноември се остварени близу 40% од проектираниот кредитен раст за четвртиот квартал. Ваквите остварувања кај вкупните кредити се во рамки на проекцијата за четвртиот квартал и упатуваат на можност за остварување на проектираниот годишен раст на кредитите за крајот на годината, под претпоставка дека во декември ќе се задржи динамиката на раст на вкупните кредити од претходните две години.

Во ноември, **во Буџетот на Република Македонија беше остварен дефицит од 1.414 милиони денари**, којшто беше финансиран од домашни извори, преку нето-емисија на државни хартии од вредност. На збирна основа, за периодот јануари-ноември 2015 година, буџетскиот дефицит изнесува 16.153 милиони денари (или 2,9% од БДП¹), што претставува 80,2% од буџетскиот дефицит предвиден за 2015 година, согласно со Ребалансот на буџетот.

Последните макроекономски показатели и оценки не упатуваат на поголеми промени во согледувањата за амбиентот за спроведување на монетарната политика и за ризиците во однос на оцените дадени во рамки на октомвриските проекции. Девизните резерви (приспособени за ценовните и курсните разлики и ценовните промени на хартиите од вредност) бележат раст, додека показателите за адекватноста на девизните резерви и понатаму се движат во сигурната зона. Во однос на економската активност, високофреквентните показатели за четвртото тримесечје упатуваат на натамошен солиден раст до крајот на годината, што е во согласност со проектираното движење. Кај инфлацијата, движењата во декември се претежно во согласност со проекцијата, односно декемвриските остварувања се минимално пониски во однос на очекуваната стапка. Сепак, надолната корекција на очекуваното движење на надворешните претпоставки упатува на постоење на потенцијални надолни ризици во однос на проекцијата на инфлацијата за наредната година. Во рамки на монетарниот сектор, податоците заклучно со ноември покажуваат малку подобри остварувања кај вкупните депозити, додека во однос на кредитната активност, оценката е дека движењата се во согласност со проекцијата. И покрај тоа што кредитите се во согласност со очекувањата, сепак НБРМ презеде мерки коишто се поврзани со кредитната активност. Така, во декември беше донесен пакет макропрudentни мерки, што би требало да придонесе за ограничување на ризиците од високиот раст на долгорочните потрошувачки кредити врз финансиската и макроекономската стабилност, како и олеснување на пристапот до финансирање за корпоративниот сектор и поефикасно управување со кредитниот ризик од страна на банките. **Во секој случај, неизвесноста поврзана со домашните политички случувања и глобалното окружување, којашто беше нагласена во рамки на октомврискиот циклус проекции, е сè уште присутна.** Ваквите состојби наметнуваат потреба од постојано следење на остварувањата и редовно преоценување на ризиците и нивното значење во контекст на остварувањето на монетарните цели.

¹ Согласно со последната проекција на НБРМ за номиналниот БДП.

Странска ефективна побарувачка
(годишни промени во %)

Извор: „Консензус форкаст“ и пресметки на НБРМ.

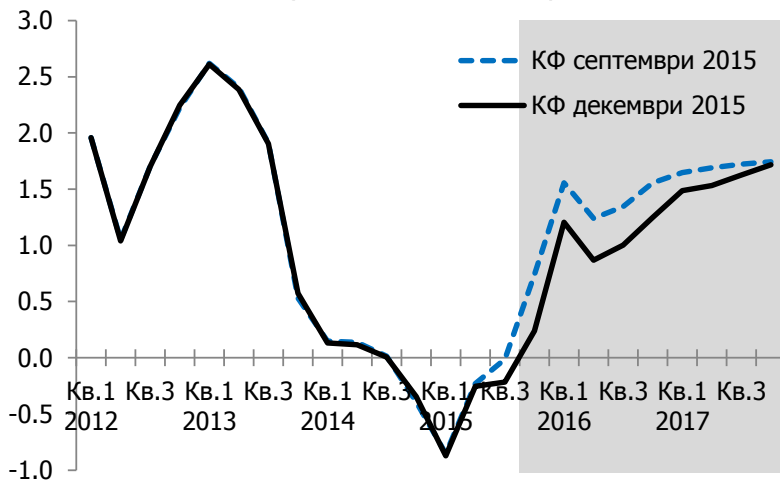
Најновите оценки упатуваат на минимално повисок раст на странската ефективна побарувачка во 2015 година од очекуваниот во октомври...

...за којшто наместо 1,3%, сега се предвидува дека ќе изнесува 1,4%...

...првенствено поради повисокиот оценет економски раст на Бугарија, Србија и Хрватска во втората половина од годината.

Од друга страна, во 2016 и 2017 година не е извршена промена на проекцијата за странската побарувачка во споредба со октомври, односно и натаму се очекува дека растот ќе изнесува 1,4% и 1,5%, соодветно.

Странска ефективна инфлација
(годишни стапки во %)

Извор: „Консензус форкаст“ и пресметки на НБРМ.

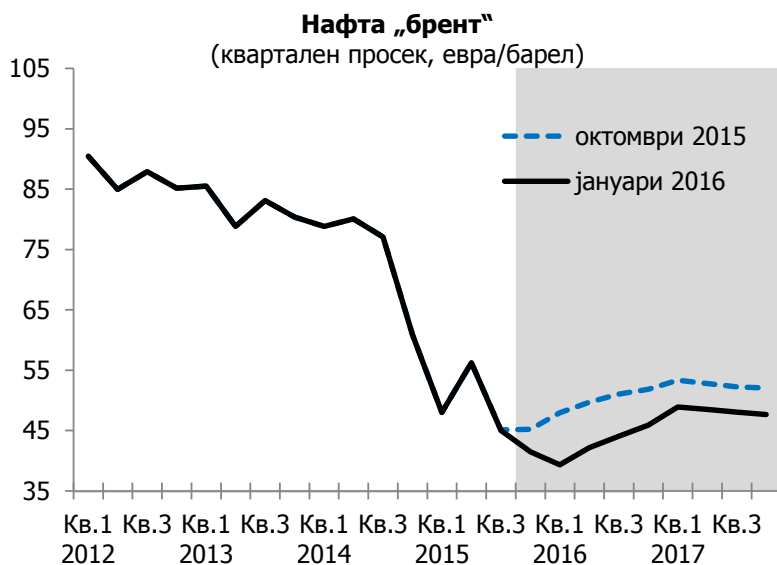
Во периодот на проекциите е извршена надолна ревизија на странската ефективна инфлација.

Така, оценката е дека странската инфлација **во 2015 година** изнесува -0,3%, што претставува надолна корекција во споредба со проекцијата од -0,1% во октомври...

...што од аспект на поединечните земји, најмногу произлегува од очекувањата за пониски потрошувачки цени во Германија и Хрватска.

Во услови на надолни ревизии кај речиси сите наши увозни партнери, странската инфлација **во 2016 и 2017 година** исто така е надолно ревидирана...

...и се очекува дека ќе изнесува 1,1% и 1,6%, соодветно, наспроти октомвриските проекции од 1,4% и 1,7%.

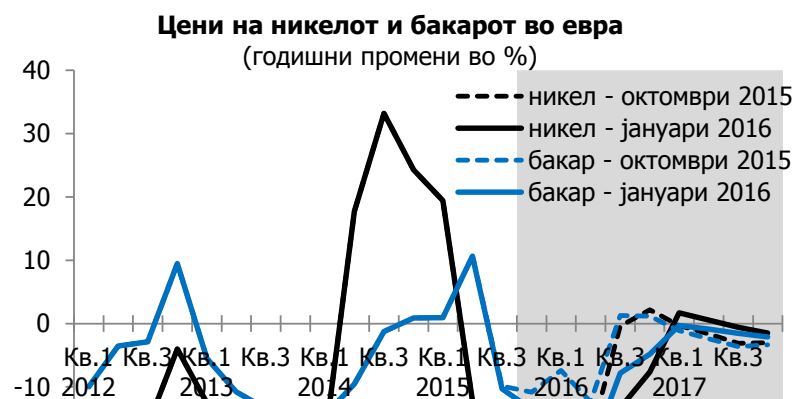
Извор: ММФ и пресметки на НБРМ.

Во 2015 година падот на цената на нафтата изнесуваше 36,3%, што е малку над октомвриската проекција.

За 2016 година е извршена позначителна надолна корекција на цената на нафтата, при што се очекува дека нејзиниот пад ќе продолжи, спротивно на растот предвиден во октомври...

...како резултат на очекувањата за натамошен раст на производството на нафта во земјите од ОПЕК и за потиснат раст на побарувачката. Дополнително влијание врз цените на нафтата се очекува и од укинувањето на санкциите за Иран од почетокот на 2016 година².

Од друга страна, за 2017 година се очекува повисок раст на цената на нафтата во споредба со октомвриската проекција.

Извор: ММФ и пресметки на НБРМ.

Се оценува дека во 2015 година е остварен повисок пад на берзанските цени на никелот и бакарот.

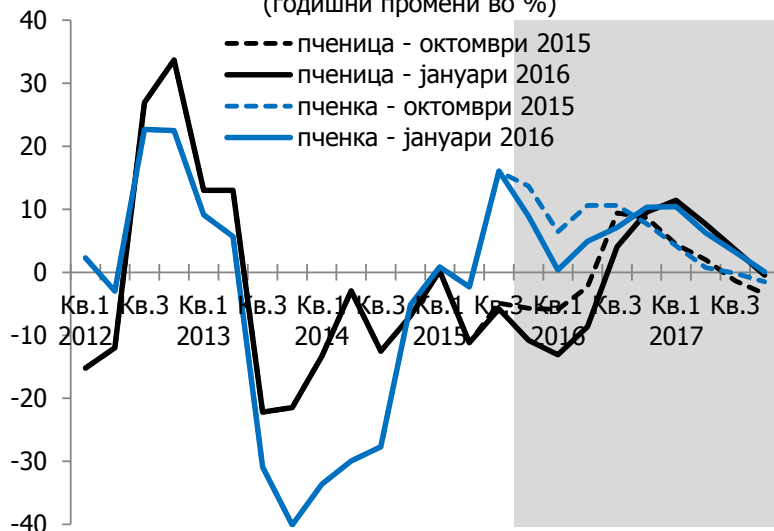
За 2016 година се предвидува дека пазарот на обоени метали и натаму ќе функционира во услови на солидна понуда и слаба побарувачка од Кина...

...како резултат на што е извршена значителна надолна ревизија на цените на никелот и бакарот.

Од друга страна, за 2017 година сега се очекува помал пад на цените на металите во споредба со октомвриските проекции.

² Очекувањата за укинување на санкциите против Иран произлегуваат од спроведувањето на договорот за расклопување на дел од нуклеарната програма постигнат во јули 2015 година меѓу меѓународната заедница и Иран. Види повеќе на: <http://www.npr.org/sections/parallels/2015/12/23/460821794/iran-sanctions-could-be-lifted-as-soon-as-january>

Цени на пченицата и пченката во евра
(годишни промени во %)

Извор: ММФ и пресметки на НБРМ.

Оценките за 2015 година упатуваат на малку повисок пад на цената на пченицата³ и малку понизок раст на цената на пченката во споредба со октомвриските проекции.

За 2016 година е извршена надолна ревизија на цените на примарните прехранбени производи...

...при натамошен пад наместо раст на цената на пченицата, во услови на солидна понуда на глобално ниво, високи залихи и поволни услови во зимската сезона...

...и понизок раст на цената на пченката, главно поради нагорната ревизија на оценките за производството на оваа култура.

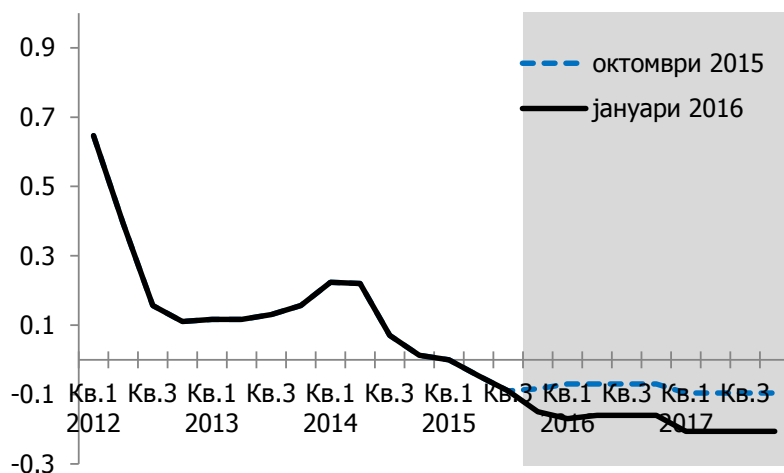
Од друга страна, за 2017 година се очекува дека растот на цените на примарните прехранбени производи ќе биде повисок во споредба со октомвриската проекција.

Во 2015 година едномесечниот ЕУРИБОР изнесуваше -0,07%, што е приближно на нивото од октомвриската проекција (-0,06%).

За следниот период се очекува дека движењето на странската каматна стапка и натаму ќе биде условено од монетарната политика на ЕЦБ и економските услови во евро-зоната.

Притоа, преземените мерки во сферата на каматната политика, обврзувањето за продолжено спроведување на политиката на квантитативно олеснување од страна на ЕЦБ и подготвеноста за поголема флексибилност во поглед на нејзиното времетраење и

Едномесечен Еурибор
(квартален просек, во %)

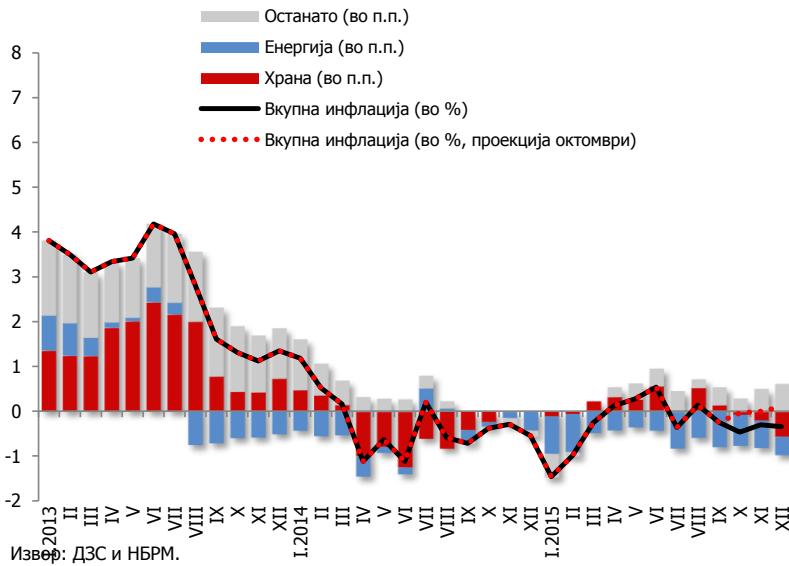
Извор: „Консензус форкаст“ и пресметки на НБРМ.

³ Серијата за цените на пченицата користена во октомвриската проекција којашто упатуваше на пад од 13,2% во 2015 година и пад од 3,5% во 2016 година повеќе не се објавува. Заради споредливост на цените јануари во однос на октомври, историските податоци коишто се користат како основа за проекцијата се ревидирани согласно со новата серија.

големина придонесоа за надолна ревизија на едномесечниот Еурибор, за којшто се очекува дека ќе изнесува -0,16% и -0,21%, во просек, во 2016 и 2017 година, соодветно, наспроти -0,07% и -0,1% во октомвриската проекција.

Стапка на инфлација

(годишни придонеси во вкупната инфлација, во п.п.)

По малиот месечен раст во претходниот месец, во декември потрошувачките цени забележаа мал месечен пад од 0,1%...

...при пад на цените на храната и цените на енергијата, додека базичната инфлација забележа мал раст⁴.

Во согласност со месечното намалување, годишната стапка на инфлација во декември се задржа во негативната зона и изнесуваше - 0,3% (исто како и во претходниот месец)...

...што претставува мало надолно отстапување во споредба со очекуваната стапка на инфлација во октомврискиот циклус на проекции...

...заради падот кај цените на храната (наспроти очекувањата за нивен раст), додека остварувањата кај енергетската компонента и кај базичната инфлација главно се во согласност со проекцијата.

⁴ Како категории со најголем индивидуален придонес кон декемврискиот пад на цените се издвојуваат овошјето (каде што е забележан месечен пад на цените од 6,1%) и фармацевтските производи (каде што е забележан месечен пад на цените од 1,6%). Во спротивна насока се движат цените на угостителските услуги за сместување кои во декември забележаа месечен раст од 15,3%.

Базичната стапка на инфлација во декември забележа месечен раст од 0,2%...

...што придонесе за мало забрзување на растот на годишна основа (1,3%).

Гледано од аспект на структурата на базичната инфлација, декемврискиот раст (на годишна основа) е резултат на малиот раст кај цените на повеќето категории во рамки на базичната инфлација, при што највисок придонес имаат цените на тутунот (заради повисоките акцизи⁵) и цените на угостителските услуги. Од главните категории, пад на цените е забележан единствено кај комуникациите.

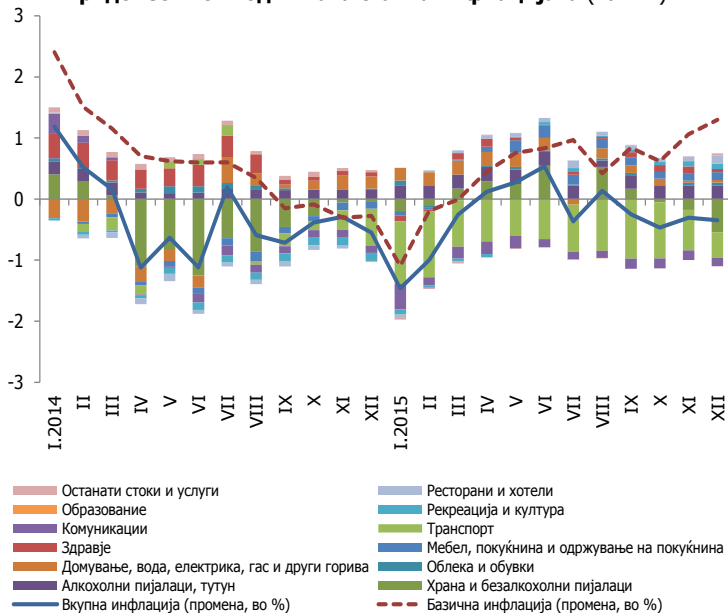
Стапката на инфлација во текот на 2015 година беше ниска и во најголем дел од годината се задржа во негативна зона. Притоа, за целата 2015 година збирната стапка на инфлација изнесува -0,3%, како резултат на пониските цени на енергијата. Од друга страна, со исклучок на неколку месеци во текот на годината, цените на храната и базичната инфлација во 2015 година растеа, но сепак многу слабо.

Надворешните влезни претпоставки за 2016 година, коишто влегуваат во проекцијата на инфлацијата се ревидирани во надолна насока...

...при најголема надолна ревизија направена кај **цените на нафтата** (наместо мал раст, се очекува дека и во 2016 ќе продолжи намалувањето на овие цени)...

...а ревизии во надолна насока се направени и кај **цените на меѓународно тргуваните примарни**

Придонеси кон годишната стапка инфлацијата (во п.п.)

Извор: ДЗС и НБРМ.

⁵ Од 1 јули 2014 година се зголеми акцизата на цигарите (0,15 денари за цигара), при што е предвидено зголемување на акцизата секоја година, а од 1 јули 2016 година (заклучно со 1 јули 2023 година), акцизата ќе се зголемува за 0,20 денари секоја година.

прехранбени производи⁶ (изразени во евра), како и кај **странската ефективна инфлација**.

Имајќи ги предвид остварувањата, како и промените во очекуваните патеки на движењата на егзогените варијабли за 2016 година, **ризиците во поглед на проектираното движење на домашните цени во 2016 година се главно надолни**. Сепак, имајќи предвид дека движењето на цените на примарните производи многу често е условено и од фактори со привремен карактер, неизвесноста околу нивната проекција е релативно голема.

Во октомври 2015 година, просечната нето-плата забележа номинален годишен раст од 2,3%, што претставува забавување на растот (1,2 п.п.) во однос на минатомесечната динамика.

Нагорно придвижување на платите е забележано во земјоделството, индустријата и во најголем дел од услужните дејности...

...при што, гледано од аспект на одделните дејности, највисок раст е забележан во дејноста „уметност, забава и рекреација“, а солиден раст на платите е остварен и во градежништвото, финансиските дејности, административните и помошните услужни дејности и во т.н. други услужни дејности.

Во октомври кај неколку дејности е забележано надолно приспособување на платите, но сепак релативно слабо (со исклучок на дејностите во врска со недвижен имот каде што падот е повисок).

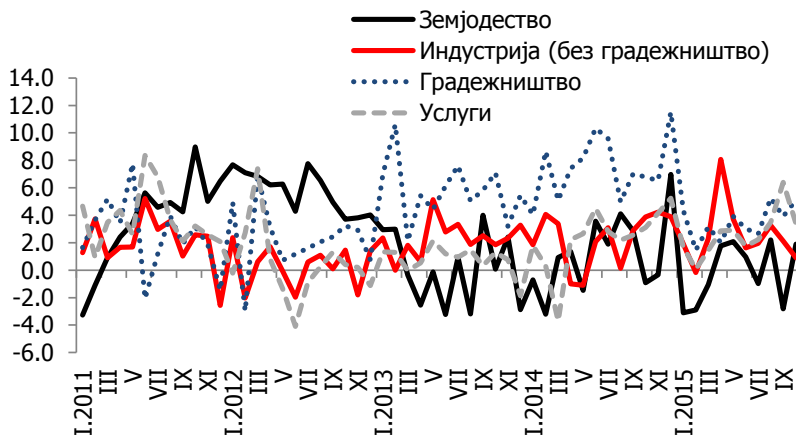
Просечна исплатена плата
(годишни стапки, во %)

Извор: ДЗС.

⁶ Исклучок е цената на пченицата во 2015 година каде што падот е помал во однос на очекувањата во октомври, но оваа промена произлегува од промена на серијата за цените на пченицата. Доколку се направи симулација, односно октомвриската проекција за цените на пченицата се надгради на новата серија, во тој случај за 2015 година би се очекувал пад на цените на пченицата од 5,6%, додека за 2016 година би се очекувал мал раст од 2,1%. Овие податоци, во споредба со сегашните проекции упатуваат на надолна корекција на цените на пченицата во декември, наспроти октомври 2015 година.

Просечна исплатена месечна нето-плата по сектори
(номинални годишни стапки, во %)

Извор: ДЗС.

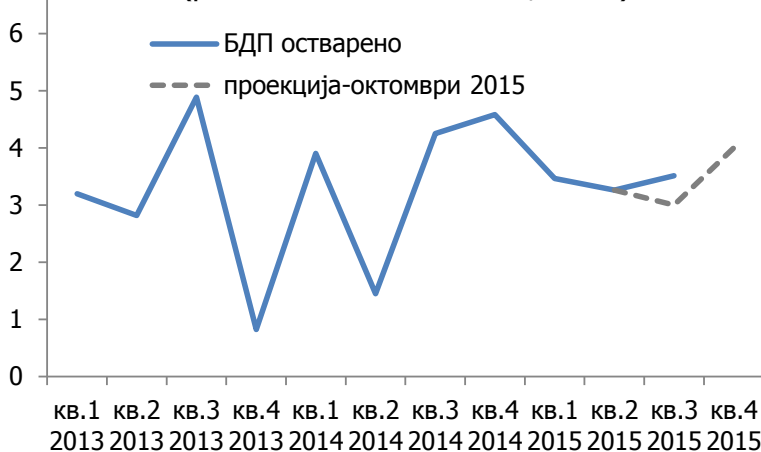
Во услови на мал пад на трошоците на животот, во октомври **реалните плати** се зголемија за 2,8%.

Октомвриските поместувања кај платите главно се во согласност со движењето очекувано за четвртиот квартал во рамки на октомвриската проекција (очекуван номинален и реален годишен раст од 2,5% и 2,6%, соодветно).

Во третиот квартал на 2015 година реалниот годишен раст на БДП изнесува 3,5%, што е малку повисока стапка во споредба со октомвриската проекција (3%).

Од **производната страна**, поволни движења беа забележани кај поголем дел од економските сектори, а најголем придонес кон растот имаа градежништвото и дејностите „трговија, транспорт и сообраќај“ и „угостителство“...

Бруто домашен производ
(реални годишни стапки, во %)

Извор: ДЗС и проекции на НБРМ.

...додека од **аспект на побарувачката**, зголемувањето на БДП е резултат на растот на домашната побарувачка, при истовремен мал позитивен придонес на нето-извозот. Гледано од аспект на поединечните компоненти, најголем придонес кон растот во третиот квартал имаат личната и јавната потрошувачка, по што следат бруто-инвестициите и извозот.

Високофреквентните податоци за четвртиот квартал на 2015 година упатуваат на раст на домашната економија, при натамошни позитивни остварувања кај најголемиот дел од економските сектори.

Во периодот октомври - ноември индустриското производство оствари висок просечен раст од 12,3%, што во целост произлегува од повисокото производство во преработувачката индустрија, додека

производството во рударството и во енергетскиот сектор бележи пад.

Во рамки на преработувачката индустрија, највисок придонес кон растот имаат традиционалните сектори (производство на прехранбени производи, пијалаци и облека), како и новите капацитети ориентирани кон извоз (пред сè производството на машини и уреди и моторни возила).

Во првите два месеци од четвртиот квартал продолжи растот на прометот во **трговијата**, при забележан повисок промет кај трговијата на големо и трговијата на мало, како и кај трговијата со моторни возила.

Податоците за **транспортниот сектор** (поволни движења кај показателите поврзани со железничкиот патен сообраќај во октомври), како и движењата во **градежништвото** (двоцифрениот раст на вредноста на извршените градежни работи во октомври) исто така придонесуваат за поддршка на економскиот раст во четвртиот квартал.

Од друга страна, расположливите податоци за движењата во **угостителството** упатуваат на можно влошување на состојбата во овој сектор во текот на четвртиот квартал (мал годишен пад на бројот на туристи и ноќевања во октомври).

Расположливите показатели за агрегатната побарувачка главно ги потврдуваат оцените за раст на економијата во четвртиот квартал на 2015 година, што е во согласност со очекувањата од октомвриската проекција.

Според високофреквентните податоци за **личната потрошувачка**, во четвртиот квартал на 2015 година се очекува нејзин натамошен раст...

...при раст на реалните плати (иако

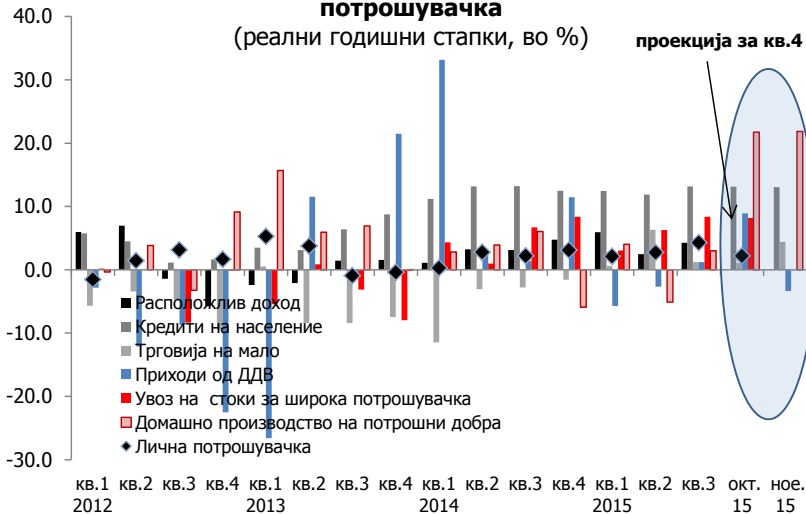
Економски сектори (реални годишни промени, во %)

Индикатори за движењето на личната потрошувачка

(реални годишни стапки, во %)

проекција за кв.4

Извор: ДЗС и пресметки на НБРМ.

малку побавно во споредба со претходниот квартал), исплатените пензии и повисоки социјални трансфери од државата...

...како и продолжување на солидниот раст на кредитирањето на населението.

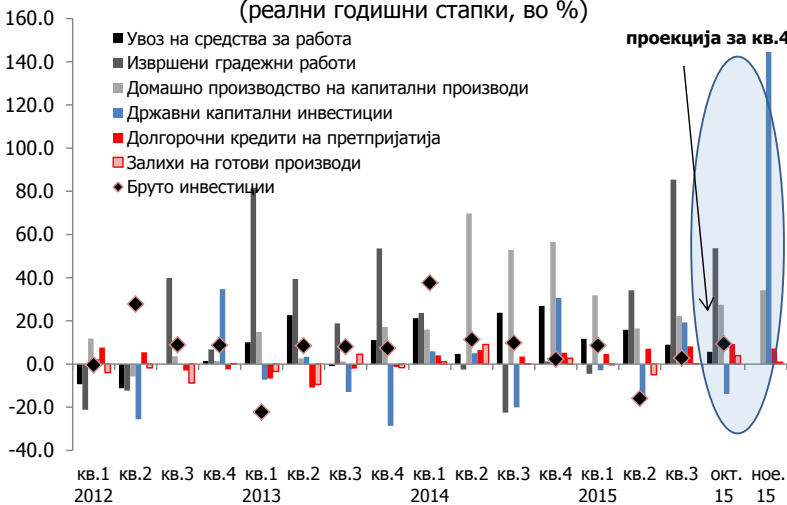
На раст на потрошувачката на домаќинства во четвртиот квартал упатуваат и поместувањата кај останатите краткорочни показатели, односно повисокото домашно производство на потрошни добра, повисокиот промет во трговијата на мало, забележаниот раст на увозот на стоки за широка потрошувачка и растот на нето-приходите од ДДВ.

Од индикативните категории за движењето на личната потрошувачка, пад е забележан единствено кај приватните трансфери.

Индикатори за движењето на бруто инвестициите

(реални годишни стапки, во %)

проекција за кв.4

Извор: ДЗС и пресметки на НБРМ.

Расположливите краткорочни показатели за **инвестициската активност** упатуваат на годишен раст на инвестициите во четвртиот квартал на 2015 година...

...при двоцифрен раст на вредноста на извршените градежни работи (но забавен во споредба со претходниот квартал) и домашното производство на капитални добра, а раст беше забележан и кај увозот на производи за инвестиции.

Истовремено, продолжи растот на кредитите кон корпоративниот сектор...

...а податоците за четвртиот квартал упатуваат на повисоки државни капитални инвестиции и раст на странските директни инвестиции (наспроти нивниот пад во третиот квартал).

Во однос на движењето на залихите, во четвртиот квартал би можело да се очекува раст на оваа компонента од бруто-инвестициите, имајќи предвид

дека индексот на залихи на готови производи во индустријата во октомври бележи годишен раст.

Номиналните податоци за **салдото во размената со стоки и услуги** во четвртиот квартал на 2015 година упатуваат на мало проширување на дефицитот, што е во согласност со октомвриската проекција...

...при повисок раст на увозот, во однос на извозот на стоки и услуги.

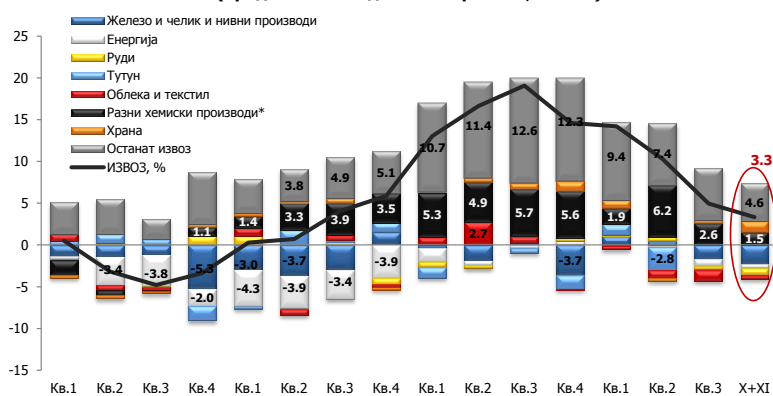
Буџетските остварувања во четвртиот квартал на 2015 година упатуваат на раст на **јавната потрошувачка** во согласност со очекувањата во рамки на октомвриската проекција...

...при раст на расходите за стоки и услуги, како и на повисоките трансфери за здравствена заштита⁷ и зголемување на трошоците за плати за вработените во јавниот сектор.

⁷ Поголем дел од овие средства се однесуваат на расходите за стоки и услуги.

НАДВОРЕШЕН СЕКТОР

Извоз по компоненти
(придонеси во годишната промена, во п.п.)

Извор: НБРМ.

* Податоците го опфаќаат вкупниот извоз на еден значаен извозен капацитет во индустриската зона.

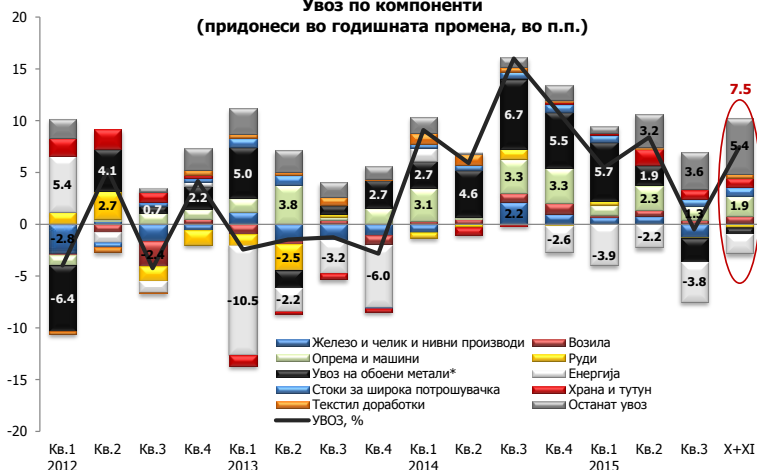
Во текот на октомври и ноември, **дефицитот во размената на стоки со странство се продлабочи за 17,5% на годишна основа**, во услови на посилен раст на увозот во однос на растот на извозот на стоки ...

...наспроти очекувањата за мало стеснување на трговскиот дефицит согласно со октомвриската проекција.

Извозот на стоки во периодот октомври-ноември забележа годишен раст од 3,3%, што во најголем дел произлегува од зголемениот извоз на новите производствени капацитети, дополнет со повисокиот извоз на храна и при послаби извозни остварувања на металопреработувачката индустрија.

Во споредба со октомвриската проекција, извозните остварувања во октомври и ноември се повисоки од очекувањата. Позитивните отстапувања се особено изразени кај дел од новите капацитети ориентирани кон извоз, како и кај извозот на храна.

Увоз по компоненти
(придонеси во годишната промена, во п.п.)

Извор: НБРМ.

* Податоците го опфаќаат вкупниот увоз на еден значаен извозен капацитет во индустриската зона.

Увозот на стоки во текот на октомври и ноември забележа раст на годишна основа од 7,5%, што се должи на повисокиот суровински увоз на новите капацитети во економијата и зголемен останат увоз, а во помал дел и на повисокиот увоз на храна и на стоки за широка потрошувачка...

...наспроти увозот на енергија, којшто и понатаму бележи пад на годишна основа.

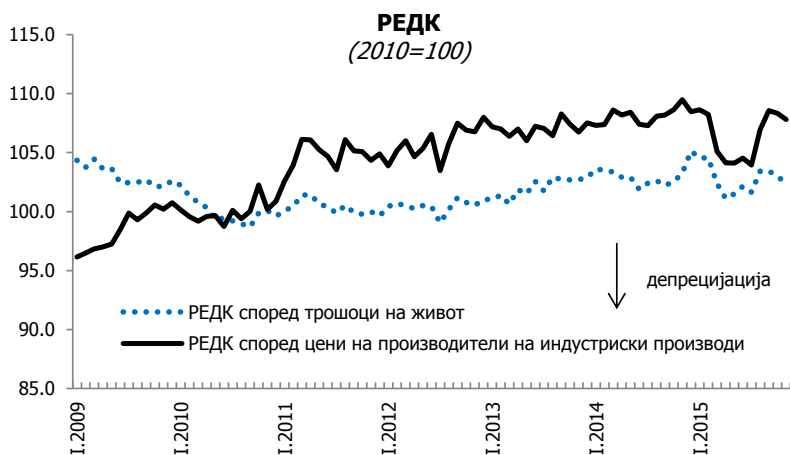
Увозните остварувања во октомври и ноември се повисоки во однос на очекуваните движења за четвртото тримесечје според октомвриската проекција. Анализирани според поединечните категории, најзначително нагорно отстапување е забележано кај суровинскиот увоз на новите капацитети, како и кај инвестицискиот увоз на опрема и машини и увозот на железо и челик. Оттука, повисокиот увоз се јавува кај категориите коишто се

наменети за извоз и може да значат подобра извозна активност во следниот период. Од друга страна, пониски остварувања во однос на очекувањата се забележани кај увозот на енергенци.

Остварувањата кај компонентите на надворешнотрговската размена во октомври и ноември упатуваат на можност за остварување трговски дефицит повисок од проектираниот за четвртиот квартал, согласно со октомвриската проекција. Сепак, со оглед на подобрите остварувања во третото тримесечје, на збирна основа за целата 2015 година, се очекува дека остварувањата ќе бидат во согласност со октомвриската проекција.

Последните оценки за движењето на цените на нафтата изразени во евра упатуваат на поповолна конјunktura во однос на октомвриската проекција, при очекувања за поголем годишен пад во последниот квартал од 2015 година, како и пад наспроти очекуваниот раст во текот на 2016 година. Од друга страна, очекувањата за светските цени на металите во тековната и наредната година се понеповолни, при оценки за поголем годишен пад на цените на никелот и бакарот од проектираните.

Извор: НБРМ.

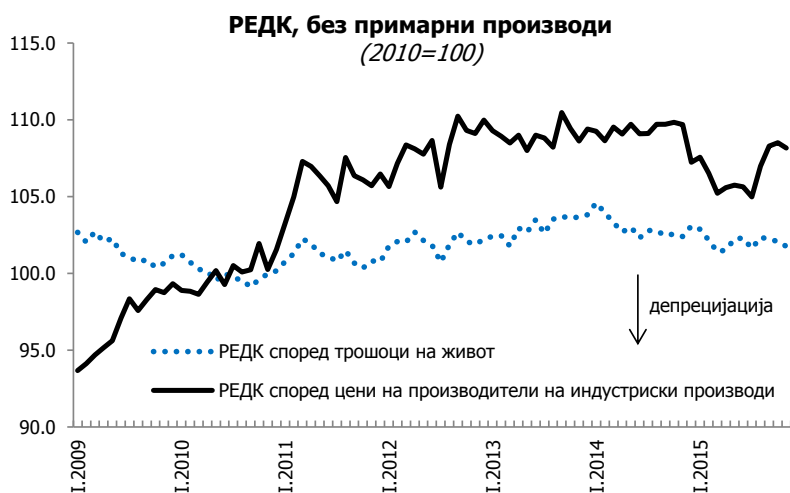
Извор: НБРМ.

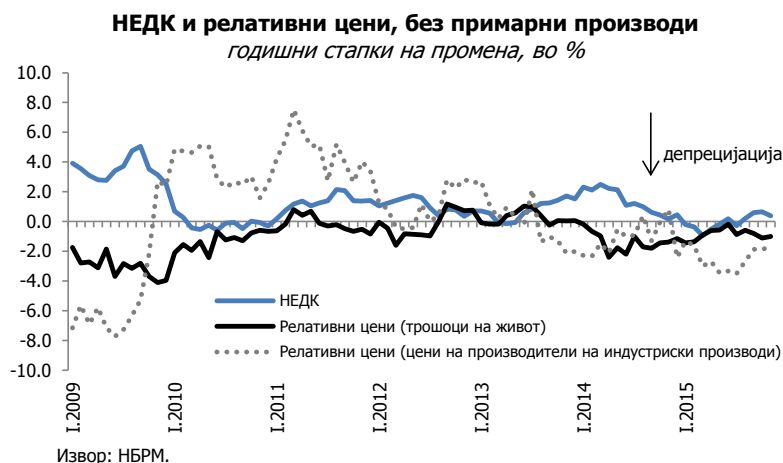
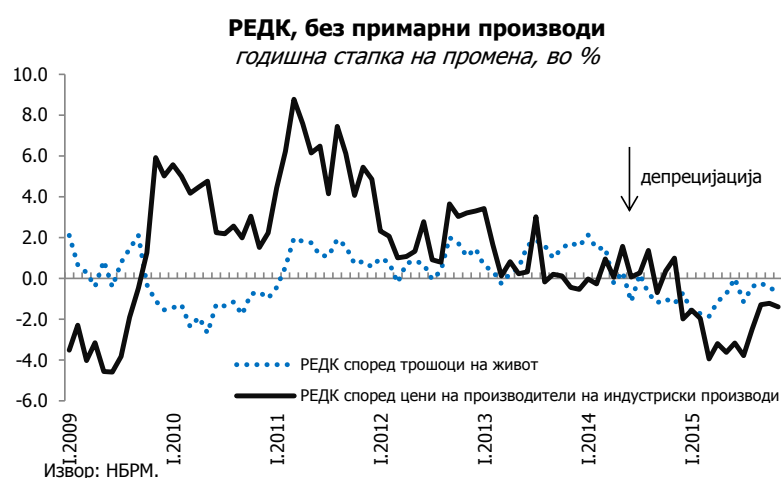
Извор: НБРМ.

Во ноември, показателите на ценовната конкурентност на домашната економија забележаа подобрување на годишна основа. Притоа, индексот на РЕДК дефлациониран со трошоците на живот депрецира за 0,8%, а кај индексот на РЕДК пресметан со цените на производителите на индустриски производи беше забележана годишна депрецијација од 1,5%.

Релативните трошоци на животот остварија годишен пад од 2,6%, а кај релативните цени на индустриските производи е забележано намалување за 3,3%. Во спротивна насока влијаеше движењето на НЕДК, којшто апрецира за 1,8%, како резултат на понатамошната депрецијацијата на руската рубља, украинската гривна и турската лира во однос на денарот.

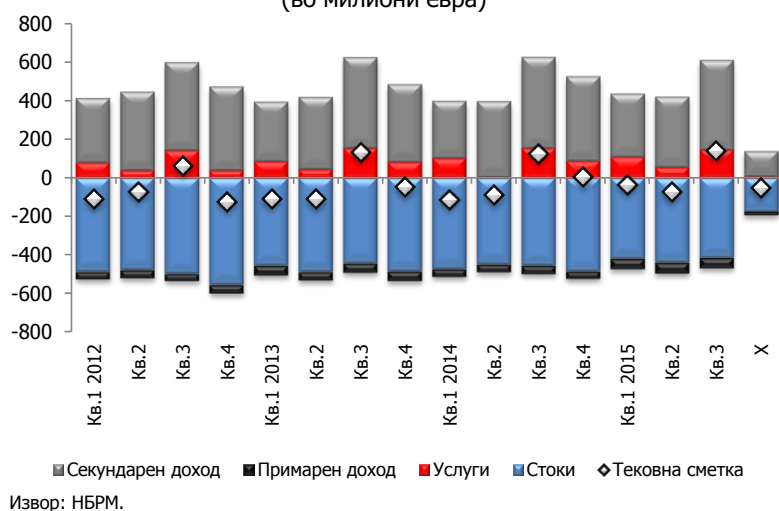
И анализата на движењето на индексите на РЕДК, пресметани со пондери засновани врз надворешнотрговската размена без примарните производи⁸, укажува на понатамошно подобрување на конкурентноста на домашната економија. Имено, во ноември индексот на РЕДК заснован врз трошоците на живот депрецира за 0,6%, додека РЕДК дефлациониран со цените на производителите на индустриските производи оствари депрецијација од 1,4%.

Поволните остварувања се резултат на остварениот годишен пад кај релативните цени, при мала апрецијација на НЕДК (од 0,4%). Во споредба со истиот месец од претходната година, релативните трошоци на животот се намалија за 1%, а релативните цени на производителите на индустриски производи за 1,8%.

⁸ Примарни производи коишто не се опфатени во пресметката се: нафтата и нафтните деривати, железото и челикот, рудите и увозните сировини за новите индустриски капацитети во слободните економски зони.

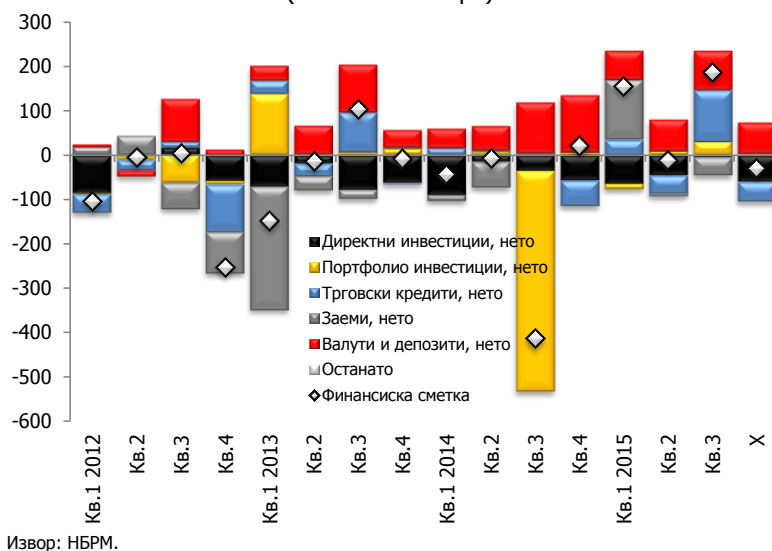
Компоненти на тековната сметка
(во милиони евра)

Во октомври 2015 година, тековната сметка на билансот на плаќања забележа дефицит од 52,3 милиони евра (или 0,6% од БДП), односно малку повисок дефицит од вкупниот планиран за последното тримесечје согласно со октомвриската проекција.

Од аспект на одделните компоненти, послабото остварување во најголем дел се должи на значително понискиот суфицит кај размената на услуги, додека останатите компоненти т.е. дефицитот кај трговското салдо и примарниот доход и суфицитот кај секундарниот доход се во согласност со очекувањата согласно со октомвриската проекција.

Компоненти на финансиската сметка
(во милиони евра)

Во октомври 2015 година, преку финансиската сметка се остварени нето-приливи од 28,8 милиони евра (или 0,3% од БДП), односно пониски нето-приливи од проектираните со октомвриската проекција⁹.

Ваквите отстапувања главно произлегуваат од категориите портфолио-инвестиции и валуты и депозити. Притоа, отстапувањето кај портфолио-инвестициите во последниот квартал се должи на емисијата на четвртата еврообврзница, којашто се издаде во последниот месец од 2015 година, иако во помал износ од планираниот. Од друга страна, кај директните инвестиции и трговските кредити се остварен и нето-приливи повисоки од очекуваните за целокупниот последен квартал согласно со октомвриската проекција.

⁹ Според новата методологија за компилација на билансот на плаќања BPM6, термините нето-приливи и нето-одливи означуваат нето-создавање обврски и нето-стекнување на средства, соодветно.

Последните податоци за менувачкото работење, заклучно со декември 2015 година, укажуваат на натамошен годишен раст на понудата и побарувачката на девизи.

Остварениот нето-откуп на менувачкиот пазар заклучно со последниот квартал изнесува 296,7 милиони евра и бележи раст од 2,5% на годишна основа.

На 31.12.2015 година, состојбата на бруто девизните резерви изнесуваше 2.257,6 милиони евра, што претставува раст од 70,2 милиона евра во однос на крајот од третиот квартал на 2015 година. Растот кај девизните резерви речиси во целост се должи на трансакциите за сметка на државата¹⁰.

Извор: НБРМ.

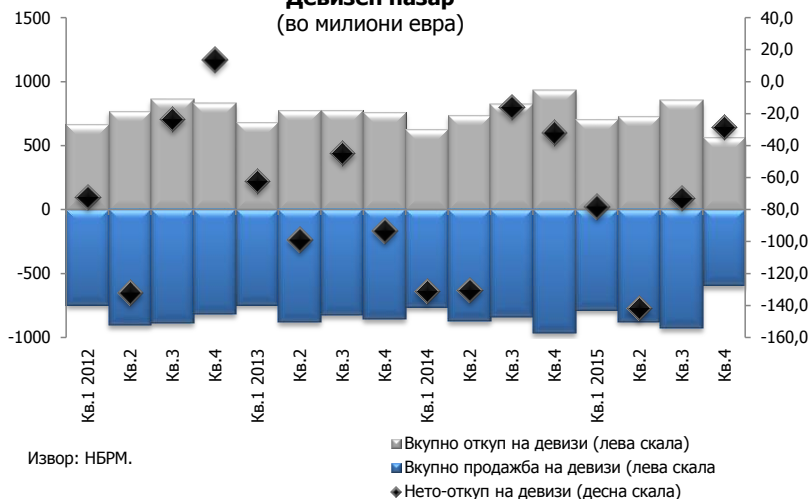
¹⁰ На 1.12.2015 година, државата ја издаде четвртата евробврзница, во износ од 270 милиони евра, додека на 7.12.2015 година ги исплати обврските врз основа на надворешниот долг врз основа на претходно издадена евро-обврзница, во износ од 150 милиони евра.

Фактори на промена на девизните резерви во четвртиот квартал на 2015 година (во милиони евра)

Извор: НБРМ.

Девизен пазар (во милиони евра)

Извор: НБРМ.

Во последниот квартал на 2015 година, на **девизниот пазар** на банките е остварена нето-продажба од 75,2 милиона евра, што претставува раст од 43,3 милиони евра, на годишна основа. Ваквата годишна промена се должи на падот на понудата на девизи од 3,2%, при истовремен раст на побарувачката на девизи за 1,4%.

Секторската анализа покажува дека ваквите годишни остварувања произлегуваат од намалениот нето-откуп кај секторот „нерезиденти“ (поради високата споредбена основа), и покрај зголемениот нето-откуп кај менувачниците и физичките лица, како и намалената нето-продажба кај фирмите.

Податоците заклучно со ноември покажуваат креирање ликвидност преку монетарните инструменти во однос на крајот на третиот квартал, наспроти проектираното повлекување на ликвидност за четвртиот квартал, согласно со октомвриската проекција.

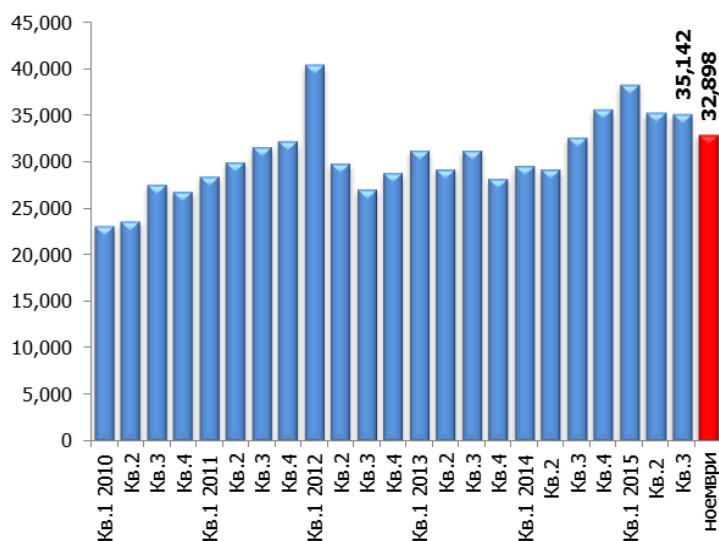
Според анализата на тековите на креирање и повлекување ликвидност од билансен аспект, нето девизната актива на НБРМ заклучно со ноември бележи сосема мал раст во однос на третиот квартал, додека последната октомвриска проекција упатува на позначително зголемување во четвртото тримесечје (согласно со проектираното задолжување на државата преку емисија на еврообврзница на странскиот пазар на капитал). Вкупните депозити на државата кај НБРМ заклучно со ноември бележат раст којшто е послаб од предвидениот за четвртиот квартал.

Нето-ефектот од овие два автономни фактори заклучно со ноември беше повлекување ликвидност од системот, наспроти предвиденото креирање ликвидност за четвртиот квартал. Ваквите остварувања делумно се неутрализирали со отстапувањата кај примарните пари. Имено, заклучно со ноември примарните пари бележат намалување наспроти проектираното зголемување за последниот квартал, што главно произлегува од забележаниот пад на вкупните ликвидни средства на банките, наспроти очекуваниот умерен раст во четвртото тримесечје.

Ваквите поместувања кај сите главни билансни категории, придонесуваат за позначително отстапување кај монетарните инструменти во однос на октомвриската проекција.

Монетарни инструменти

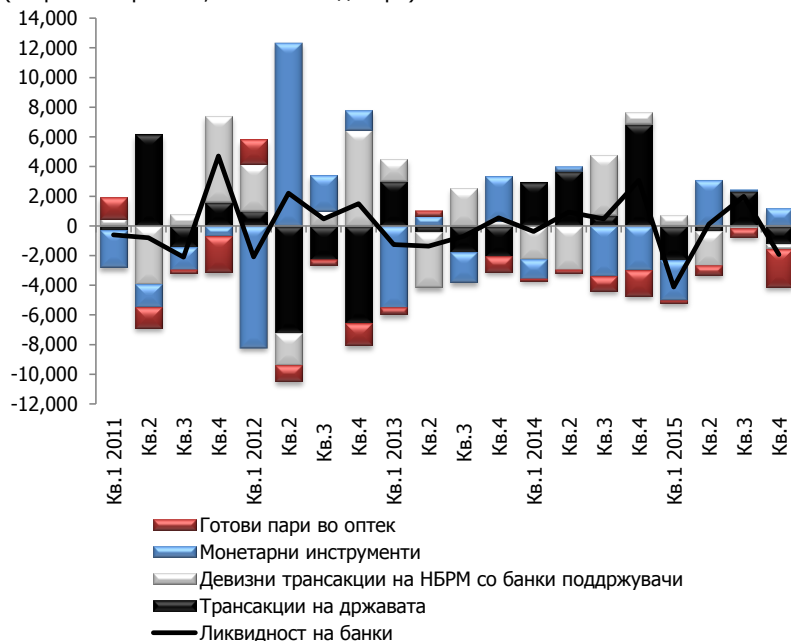
(во милиони денари)

Извор: НБРМ.

Текови на креирање и повлекување ликвидност*

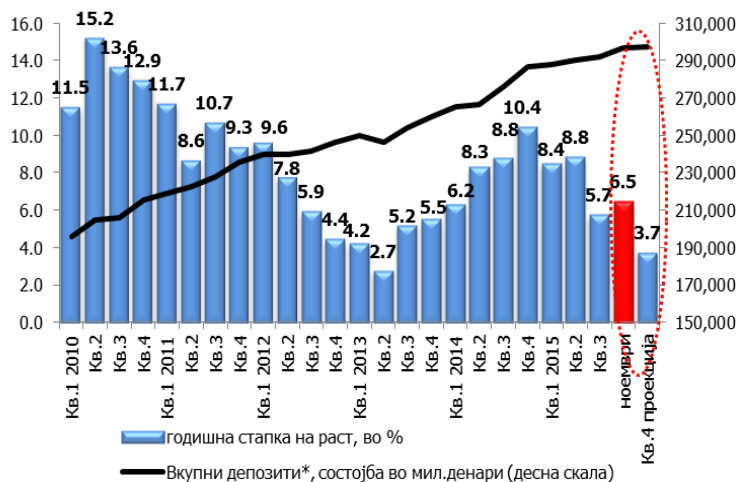
(квартални промени, во милиони денари)

*Позитивна промена - креирање ликвидност; негативна промена - повлекување ликвидност.
Извор: НБРМ.

Последните расположливи податоци заклучно со декември, упатуваат на пониско ниво на ликвидност на банкарскиот систем во споредба со претходниот месец. Анализирано по индивидуални фактори, трансакциите на државата придонесоа за креирање ликвидност, додека монетарните инструменти на НБРМ (расположливите депозити преку ноќ и на седум дена) и готовите пари во оптек придонесоа за повлекување ликвидни средства од банкарскиот систем. По пауза од три месеци, во декември, НБРМ оствари мала нето-продажба на девизи на девизниот пазар, со што девизните трансакции на НБРМ придонесоа за дополнително повлекување ликвидност.

Вкупни депозити

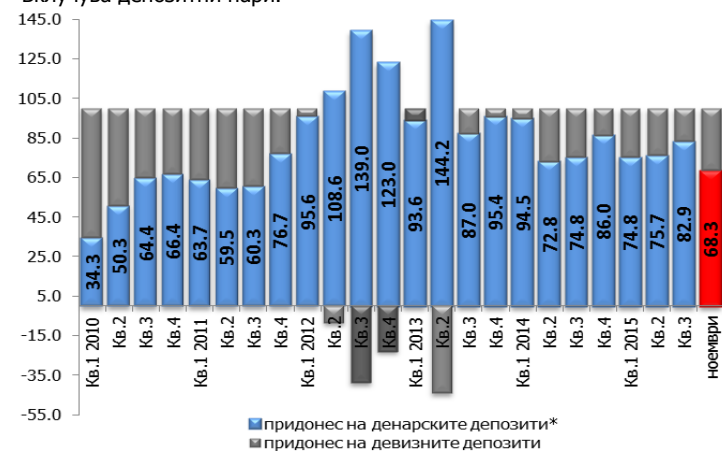
* Вклучува депозитни пари
Извор: НБРМ.

Во ноември вкупните депозити и натаму растеа на месечна основа, но умерено послабо во споредба со претходниот месец. Растот на вкупните депозити во поголем дел произлезе од зголемените депозити на домаќинствата, при натамошен раст и на депозитите на корпоративниот сектор, но послаб во споредба со претходниот месец.

Годишната стапка на раст на вкупните депозити на крајот на ноември изнесува 6,5%, што е над проекцијата за четвртиот квартал на 2015 година (проектиран годишен раст од 3,7%). Во споредба со крајот на септември, вкупните депозити се повисоки за 4.758 милиони денари, што претставува 87,4% од проектираниот раст за четвртиот квартал (од 5.444 милиони денари), согласно со октомвриската проекција. Ваквите промени кај вкупните депозити се во рамки на проекцијата за последниот квартал и упатуваат на можно натфрлање на проектираниот годишен раст за крајот на годината.

Придонес на денарските и девизните депозити во годишниот раст на вкупните депозити (во %)

*Вклучува депозитни пари.

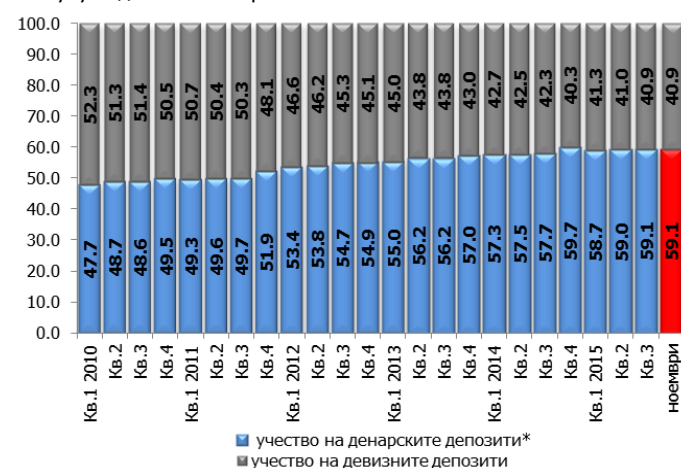

*вклучува денарски депозити со валутна клаузула. Извор: НБРМ.

Годишното зголемување на вкупните депозити и натаму, во поголем дел, се должи на растот на денарските депозити, при позитивен придонес и на девизните депозити. Притоа, девизните депозити втор месец по ред бележат зголемување на придонесот во годишниот раст на вкупните депозити...

Учество на денарските и девизните депозити во вкупните депозити (во %)

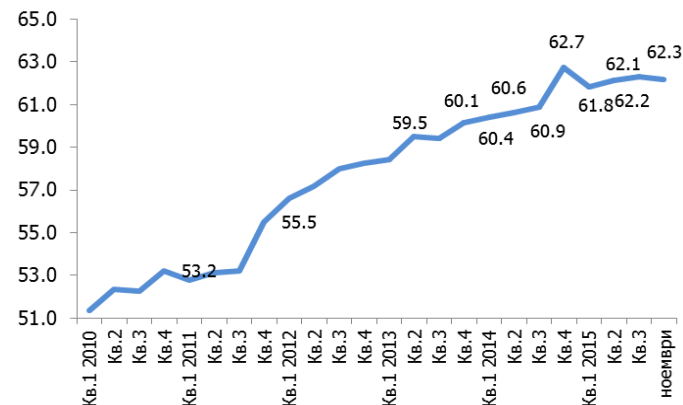
*Вклучува депозитни пари.

*вклучува денарски депозити со валутна клаузула. Извор: НБРМ.

...што сепак не е толку силно за да предизвика промени во валутната структура. Така, денарските депозити и натаму зафаќаат поголем дел од депозитната база и нивното учество и натаму е стабилно во однос на крајот на претходниот квартал.

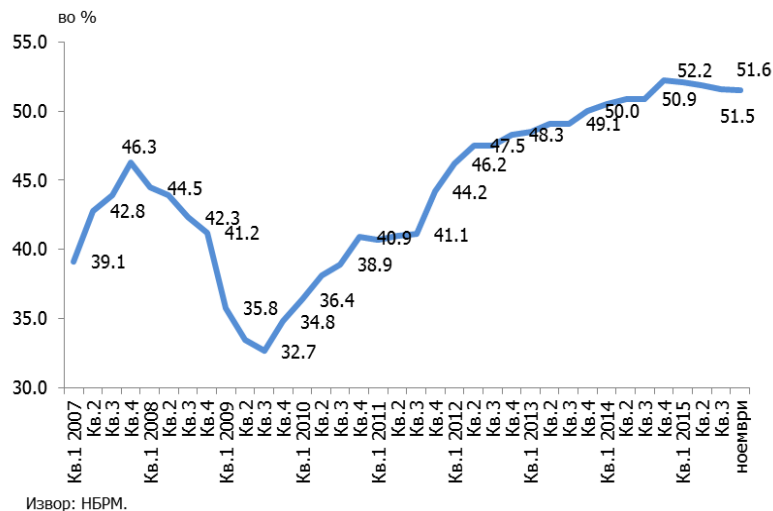
Учество на денарскиот дел на М4 во вкупната парична маса М4 (во %)

Извор: НБРМ.

Учество на денарските депозити во вкупните депозити на населението (во %)

*Вклучува депозитни пари.

Во текот на ноември вкупните депозити на домаќинствата и натаму растат на месечна основа, но забрзано во споредба со претходниот месец. Остварениот месечен раст во поголем дел произлезе од зголемените депозити во странска валута, при месечен раст и на денарските депозити. Како резултат на ваквите движења, девизните депозити во ноември забележаа минимално зголемување на учеството во вкупните депозити.

Учество на денарските депозити во вкупните депозити на населението (во %)

*Без депозитни пари.

Вкупните депозити на домаќинствата (без депозитни пари) бележат раст на месечна основа, којшто речиси во целост произлегува од растот на депозитите во странска валута.

Каматни стапки на денарските и девизните депозити

Извор: НБРМ.

Во ноември каматниот распон помеѓу денарските и девизните каматни стапки¹¹ се задржа на нивото од претходниот месец, при речиси непроменети каматни стапки. Кај новопримените депозити, забележано е минимално стеснување на каматниот распон, како резултат на умереното зголемување на каматната стапка на девизните депозити, при непроменета каматна стапка на денарските депозити. Сепак, треба да се има предвид дека кај каматите на новопримените депозити карактеристични се променливи движења¹², што може да доведе до чести и привремени приспособувања на каматниот распон.

Каматни стапки на новопримените денарски и девизни депозити

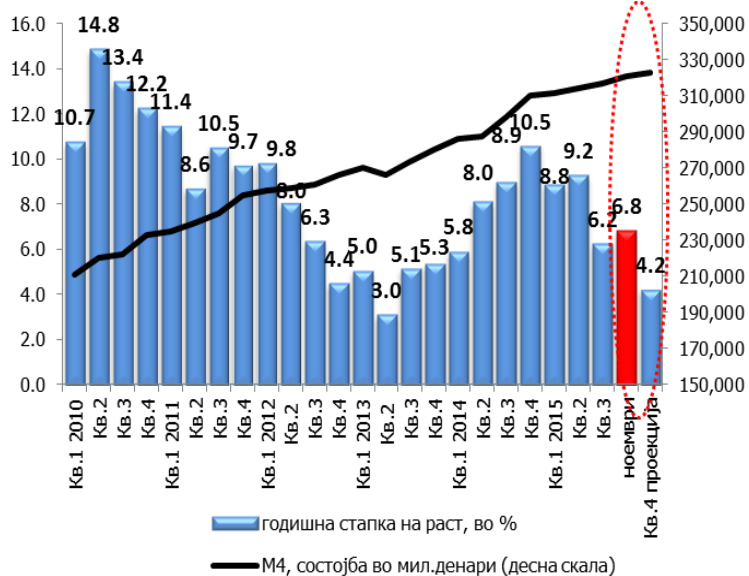

Извор: НБРМ.

¹¹ Почнувајќи од јануари 2015 година, податоците за каматните стапки на банките и штедилниците се прибираат според нова методологија за каматни стапки, додека за периодот претходно податоците се прибираа според старата методологија. Подетални информации се расположливи на следнава врска: <http://www.nbrm.mk/default.asp?ItemID=29C1C73ED1A4B745B70EE9C3E423029A>

¹² Променливоста на каматните стапки на новопримените депозити произлегува од фактот што тие произлегуваат од обемот на новопримените депозити (којшто од месец во месец може да варира) и нивната каматна стапка.

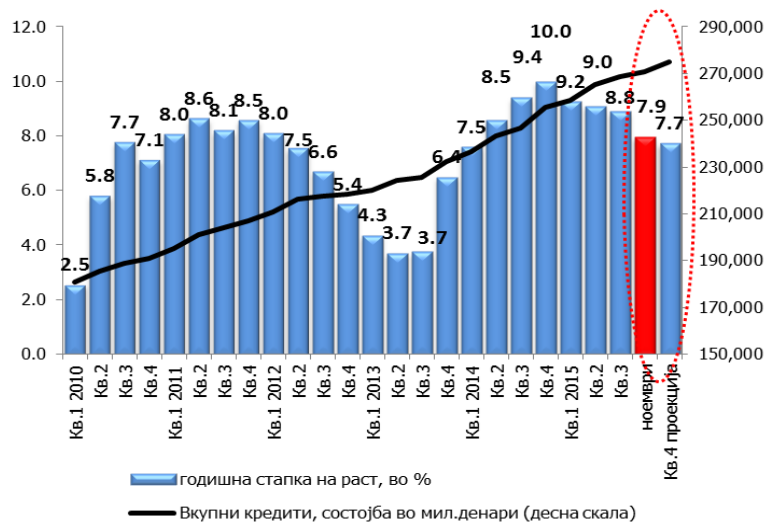
Најширока парична маса, M4

Извор: НБРМ.

Во ноември најшироката парична маса забележа раст на месечна основа, но умерено послаб во споредба со претходниот месец. Остварениот раст во целост се објаснува со проширувањето на депозитната база, додека готовите пари во оптек бележат намалување на месечна основа. На годишна основа, монетарниот раст изнесува 6,8%, што е над проектираниот раст од 4,2% за четвртиот квартал на 2015 година. Во споредба со септември, паричната маса е повисока за 4.309 милиони денари што претставува 71% од проектираниот раст за четвртиот квартал (од 6.087 милиони денари). Ваквите промени кај паричната маса се во рамки на проекцијата за четвртиот квартал и упатуваат на можност и за натфрлање на проектираниот монетарен раст за крајот на годината.

Вкупни кредити

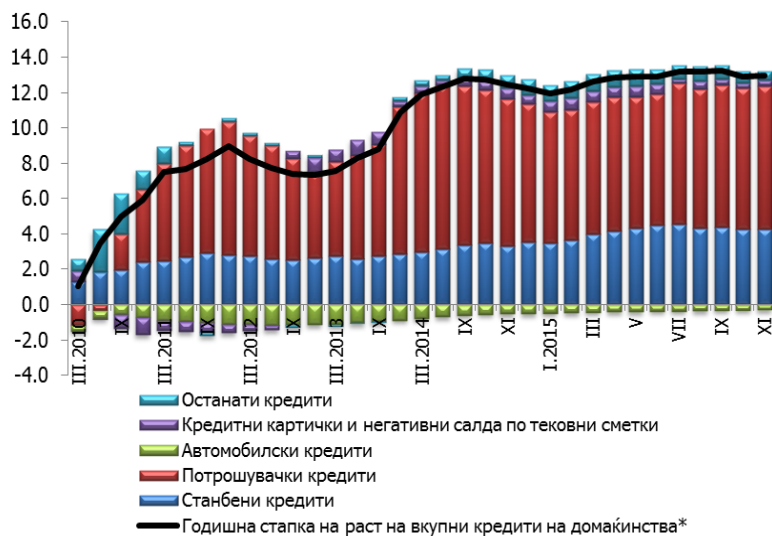
Извор: НБРМ.

Вкупните кредити растат и во текот на ноември, но забрзано во споредба со претходниот месец. Структурата на кредитирањето во ноември покажува раст на кредитите на претпријатијата (наспроти забележаното намалување во претходниот месец) и натамошен раст на кредитите на домаќинствата со умерено послаба динамика во споредба со претходниот месец.

На крајот на ноември, годишната стапка на раст на вкупните кредити изнесува 7,9%, што е над проектираниот годишен раст од 7,7% за четвртото тримесечје на 2015 година. Во однос на септември вкупните кредити се повисоки за 2.503 милиони денари, што претставува 37,2% од проектираниот раст за четвртиот квартал согласно со октомвриската проекција. Ваквите остварувања кај вкупните кредити се во рамки на проекцијата за четвртиот квартал и упатуваат на можност за остварување на проектираниот годишен раст на кредитите за крајот на годината под претпоставка дека во декември ќе се задржи динамиката на раст на вкупните кредити од претходните две години.

Кредити на банките и штедилниците дадени на домаќинствата

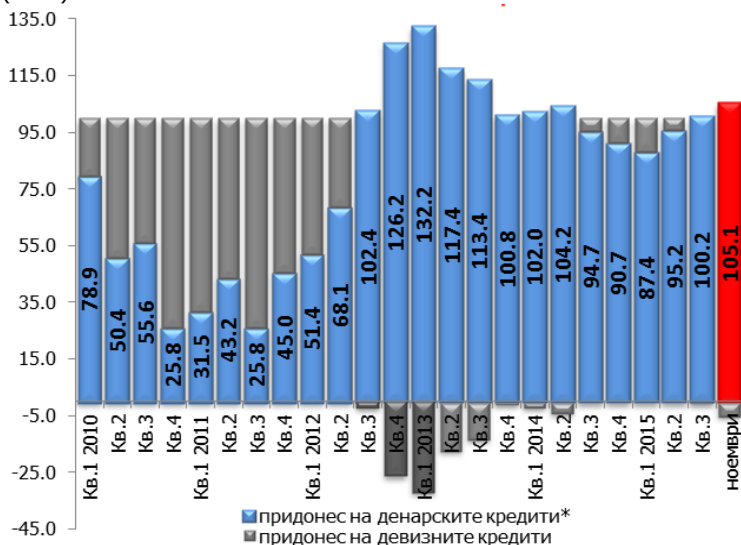
(придонес во годишна промена на кредитите на населението*, во процентни поени)

*Во вкупните кредити на население не се вклучени кредитите на самостојните вршители на дејност со личен труд. Извор: НБРМ.

Придонес на денарските и девизните кредити во годишниот раст на вкупните кредити

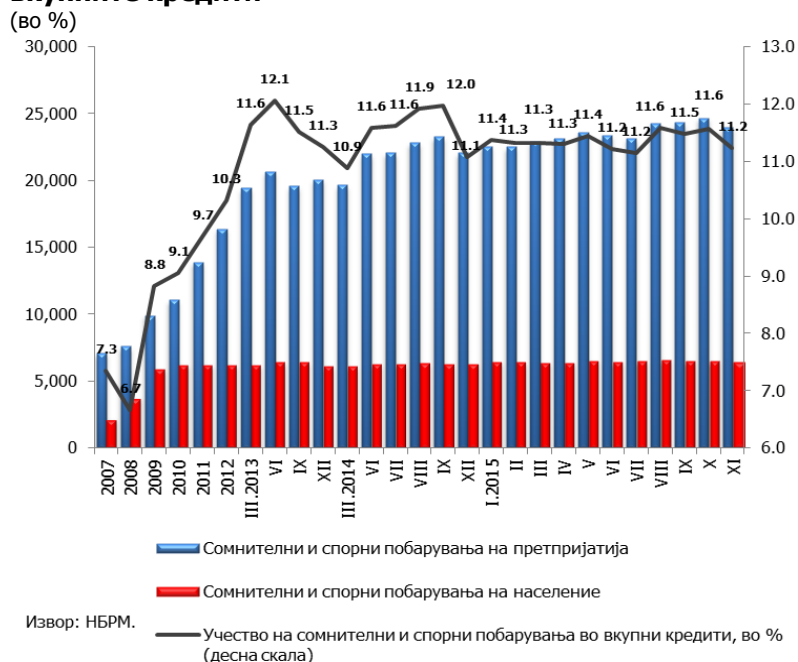
(во %)

*вклучува денарски кредити со валутна клаузула. Извор: НБРМ.

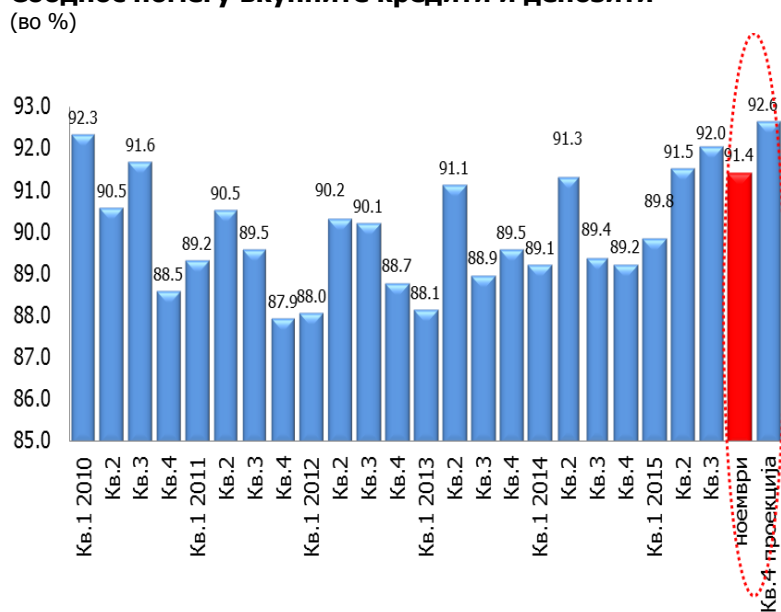
Остварениот годишен раст на вкупните кредити во целост произлегува од зголемувањето на денарските кредити, додека девизните кредити бележат пад на годишна основа. Анализата на секторската структура покажува поголем придонес на кредитите на домаќинствата за годишниот раст на вкупните кредити (67,2% во ноември), што е карактеристика за речиси целата 2015 година.

Учество на сомнителните и спорни побарувања во вкупните кредити

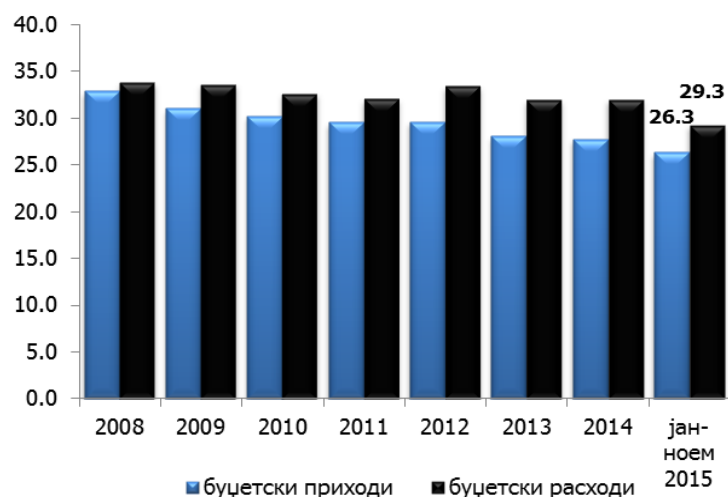
Во ноември учеството на сомнителните и спорни побарувања во вкупните кредити забележа умерено намалување во однос на претходниот месец и изнесуваше 11,2%, што главно произлегува од падот на сомнителните и спорни побарувања на претпријатијата, при мал пад и кај населението. На годишна основа, вкупните нефункционални кредити бележат раст, но умерено посилно во споредба со претходниот месец.

Сооднос помеѓу вкупните кредити и депозити

Искористеноста на депозитниот потенцијал за кредитирање на приватниот сектор во ноември бележи благо намалување во споредба со крајот на третиот квартал. Притоа, остварениот сооднос упатува на помала искористеност на депозитите за кредитирање во споредба со очекуваното за четвртото тримесечје, согласно со октомвриската проекција.

Буџетски приходи и расходи
(во % од БДП)

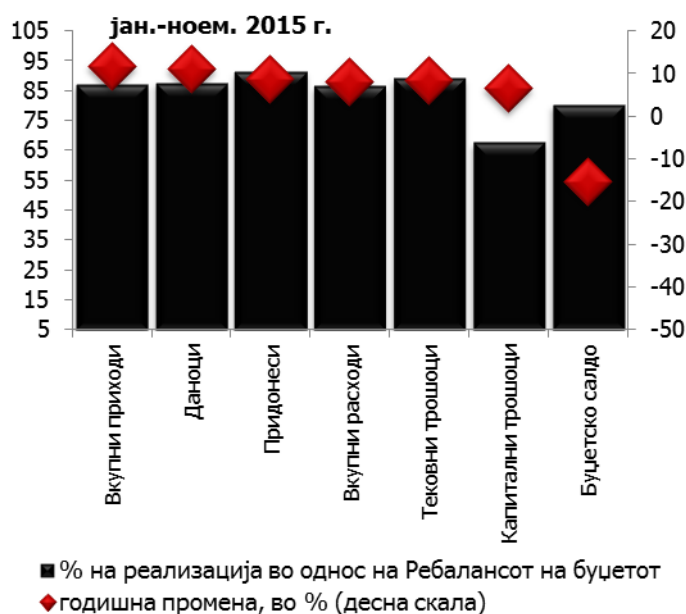
Извор: Пресметки на НБРМ врз основа на податоци од Министерство за финансии.

Во периодот јануари-ноември 2015 година, во Буџетот на Република Македонија (централниот буџет и буџетите на фондовите) беа остварени вкупни буџетски приходи од 26,3% од БДП¹³ што е повеќе за 1,6 п.п. во споредба со остварените приходи во истиот период од претходната година. Номинално, буџетските приходи заклучно со ноември се повисоки за 11,6% на годишна основа, што во поголем дел произлегува од повисоките остварувања кај даноците, а во помал обем и од придонесите. Анализирани по одделни категории на даночни приходи, најголем индивидуален придонес има данокот на добивка, при забележано годишно зголемување и кај приливите од акцизи и врз основа на персоналниот данок на доход. Приливите врз основа на ДДВ и натаму бележат намалување на годишна основа.

Вкупните буџетски расходи во периодот јануари-ноември 2015 година изнесуваа 29,3% од БДП, што е повеќе за 0,9 п.п. од остварените буџетски расходи во истиот период од претходната година. Номинално, заклучно со ноември, буџетските расходи се повисоки за 8,1% во споредба со истиот период од минатата година, што главно произлегува од зголемените тековни трошоци, при забележан раст и на капиталните трошоци.

¹³ Во рамки на анализата, за номиналниот БДП за 2015 година се користени октомвриските проекции на НБРМ.

Остварување на буџетот (централен буџет и фондови)

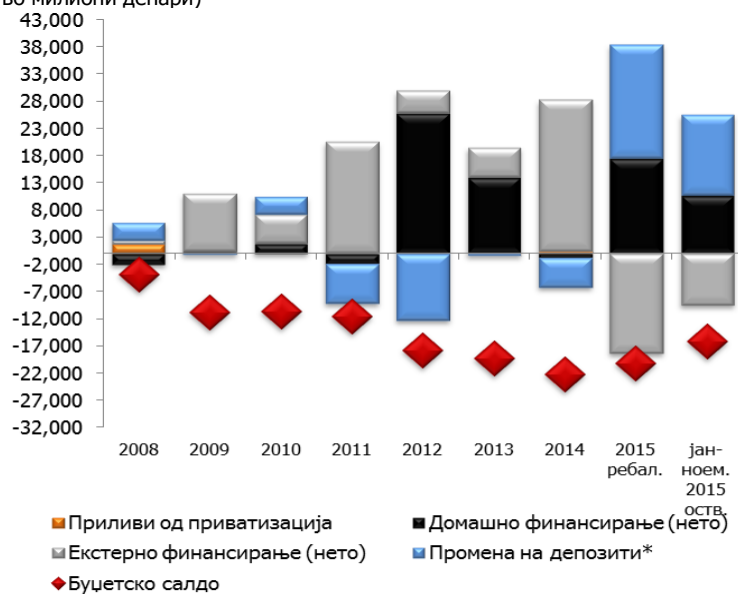

* Во однос на Ребалансот на буџетот за 2015 година.
Извор: Министерство за финансии и пресметки на НБРМ.

Согласно со Ребалансот на Буџетот¹⁴ за 2015 година, остварувањето на буџетските приходи во периодот јануари-ноември изнесува 87,1%. Анализирани по одделни категории, највисоко остварување бележат приливите врз основа на данокот на добивка, коишто го натфрлија планот за годината за 6,8%, по што следуваат акцизите (со остварување од 95,2%). Кај приливите од ДДВ остварувањата заклучно со ноември изнесуваат 87%. Во однос на расходите, во периодот јануари-ноември се остварени 86,4% од планираните расходи за 2015 година. Во однос на индивидуалните категории, заклучно со ноември се забележува повисоко остварување на тековните трошоци (88,9%), во споредба со капиталните трошоци (67,9%).

Финансирање на буџетското салдо

(во милиони денари)

* Позитивна промена - повлекување депозити; негативна промена - кумулирање депозити.
Извор: Министерство за финансии на Република Македонија.

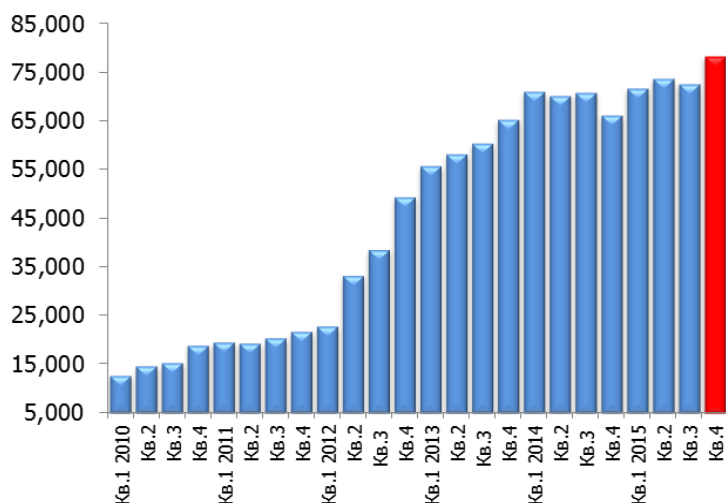
Во текот на ноември во Буџетот на Република Македонија беше остварен дефицит од 1.414 милиони денари, којшто беше финансиран преку нето-емисија на државни хартии од вредност на домашниот пазар. Притоа, дел од приливите врз основа на емитираните хартии од вредност беа во форма на депозити на сметката на државата кај НБРМ. На збирна основа, од почетокот на 2015 година, буџетскиот дефицит изнесува 16.153 милиони денари (или 2,9% од БДП¹⁵), што претставува 80,2% од предвидениот буџетски дефицит за 2015 година, согласно со Ребалансот на Буџетот. Во однос на неговото финансирање, буџетскиот дефицит во периодот јануари-ноември беше финансиран преку депозитите на државата кај НБРМ и дополнително емитирање државни хартии од вредност.

¹⁴ Во август 2015 година, Собранието на Република Македонија го донесе Ребалансот на Буџетот за 2015 година.

¹⁵ Согласно последната проекција на НБРМ за номиналниот БДП.

Состојба на вкупните државни хартии од вредност

(во милиони денари)

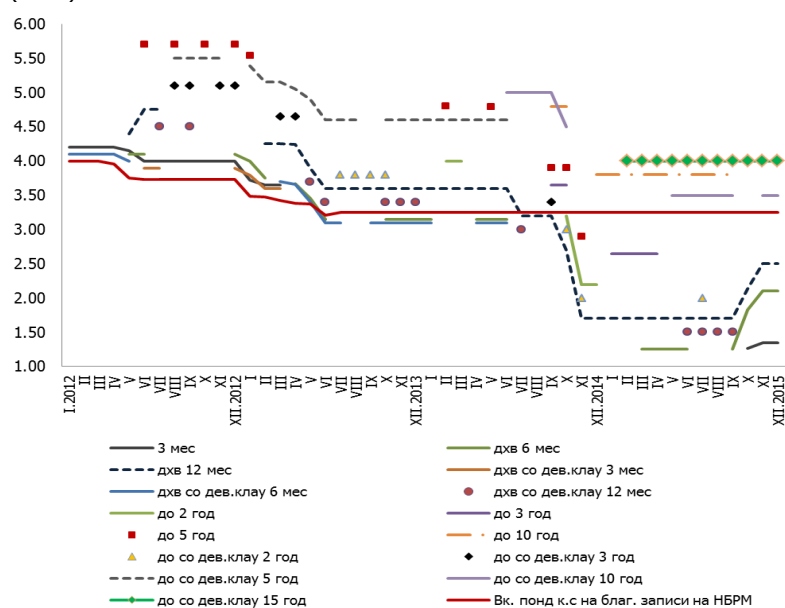

Извор: НБРМ.

Состојбата на државните хартии од вредност на домашниот пазар на крајот на декември изнесува 78.334 милиони денари што во споредба со крајот на третиот квартал е повисоко за 5.610 милиони денари. За целата 2015 година, вкупната нето-емисија на државни хартии од вредност изнесува 12.172 милиони денари.

Каматни стапки на државните хартии од вредност и благајничките записи на НБРМ

(во %)

Извор: НБРМ.

Каматните стапки на државните записи понудени на аукциите одржани во декември изнесуваа 1,35%, 2,10% и 2,5% за 3-месечните, 6-месечните и 12-месечните државни записи без девизна клаузула, соодветно. Каматните стапки на државните обврзници изнесуваа 3,5% и 4% за 10-годишните и за 15-годишните државни обврзници со девизна клаузула и 3,8% за 10-годишните државни обврзници без девизна клаузула. Каматните стапки на државните хартии од вредност што беа издадени во декември се задржаа на нивото од претходните аукции.

Прилог 1. Хронологија на промените во поставеноста на монетарните инструменти на НБРМ и избрани одлуки од областа на супервизијата донесени во периодот 2013 - 2015 година

јануари 2013 година

- Стапи во сила Одлуката за изменување на Одлуката за задолжителна резерва (донесена во ноември 2012 година), со која се овозможува намалување на основата за задолжителна резерва на банките за износот на новоодобрените кредити на нето-извозниците и на домашните производители на електрична енергија, како и за вложувањата во должнички хартии од вредност во домашна валута без валутна клаузула, издадени од споменатите претпријатија. Одлуката предвидува и целосно ослободување од издвојување задолжителна резерва за обврските на банките за издадени должнички хартии од вредност во домашна валута и оригинален рок на достасување од најмалку две години. Одлуката ќе се применува заклучно со 2014 година, кога зависно од постигнатите резултати ќе се преиспита потребата од нејзината натамошна примена.
- Донесена е Одлуката за намалување на основната каматна стапка на благајничките записи од 3,75% на 3,5%. Истовремено беше намалена и каматната стапка на расположливите депозити на седум дена од 2% на 1,75%, како и на расположливите депозити преку ноќ од 1,0% на 0,75%.

март 2013 година

- Донесена е Одлуката за управување со кредитниот ризик којашто почна да се применува од 1 декември 2013 година.

јули 2013 година

- Донесена е Одлуката за намалување на основната каматна стапка на благајничките записи од 3,5% на 3,25%. Истовремено беше намалена и каматната стапка на расположливите депозити на седум дена од 1,75% на 1,5%.
- Донесена е Одлуката за изменување на Одлуката за задолжителна резерва со која се намалува стапката на задолжителната резерва за обврските на банките во домашна валута од 10% на 8%, со истовремено зголемување на стапката на задолжителната резерва за обврските во странска валута од 13% на 15%. Исто така, со измените се предвидува стапка на издвојување задолжителна резерва од 0% за обврските на банките кон нерезидентите – финансиски друштва, со договорна рочност над една година, како и за сите обврски кон нерезидентите со договорна рочност над две години. За краткорочните обврски кон нерезидентите - финансиски друштва во странска валута со договорна рочност до една година и натаму се применува стапка од 13%. Заради задржување на задолжителната резерва во денари и во евра на релативно стабилно ниво, со измените се предвидува зголемување на делот од задолжителната резерва во евра, којшто се исполнува во денари од 23% на 30%.

октомври 2013 година

- Донесена е Одлуката за изменување на Одлуката за управување со ликвидносниот ризик на банките. Со оваа одлука се намалува процентот на орочените депозити за кој се претпоставува дека ќе се одлее од банките, од 80% на 60%, а почнува да се применува од

1 декември 2013 година. Со промената ќе се ослободи повеќе простор кај банките за долгорочно кредитирање на реалниот сектор.

ноември 2013 година

- Донесена е Одлуката за изменување на Одлуката за задолжителна резерва со која се предвидува НБРМ да не плаќа надомест на издвоената задолжителна резерва (стапката на надомест претходно изнесуваше 1% на задолжителната резерва во денари и 0,1% на задолжителната резерва во евра). Одлуката се применува од 1 јануари 2014 година.
- Донесена е Одлуката за благајничките записи со којашто се воведува методологија за утврдување на потенцијалната побарувачка за благајнички записи. Во согласност со поставениот механизам, доколку на ниво на вкупниот банкарски систем се утврди дека постои повисока побарувачка од потенцијалната, банките коишто аукцираат со повисоки износи од сопствениот ликвидносен потенцијал, ќе имаат обврска разликата во однос на потенцијалот да ја пласираат во депозити со рок на достасување од седум дена.

февруари 2014 година

- Донесена е Одлуката за намалување на каматната стапка на расположливите депозити на седум дена од 1,5% на 1,25%.

април 2014 година

- Донесена е Одлуката за изменување и дополнување на методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот, со која во постоечката одлука се вршат две измени коишто се би требало позитивно да придонесат за кредитната поддршка на деловните банки кон претпријатијата. Имено, со оваа одлука (а во согласност со промените во новата Регулатива на ЕУ бр. 575/2013 за прудентните барања за кредитните институции и инвестициските фирми), чинидбените гаранции, односно гаранциите со кои се гарантира извршување одредена работа, се издвојуваат како ставки со средно-низок ризик, поради што за нив е предвиден понизок фактор на конверзија (20%), наместо досегашните 50%. Тоа би значело дека при пресметката на адекватноста на капиталот, овие вонбилансни ставки во помал дел би се третираше како билансни, што може да придонесе за подобрување на адекватноста на капиталот и да го поттикне кредитирањето на корпоративниот сектор. Другата новина што се воведува е мотивирана од меѓународната практика на формирање фондови од страна на нискоризични субјекти (централни влади или мултилатерални развојни банки), чијашто основна цел е финансирање развојни проекти. Финансирањето на овие проекти најчесто се врши преку една или повеќе комерцијални банки, коишто, исто така, учествуваат со своите средства, и тоа: преку поделба на изложеноста во точно определен сооднос помеѓу банката и фондот или преку давање гаранции или други слични инструменти со кои фондот (давателот на гаранцијата) гарантира покривање на дел од кредитниот ризик во случај на неплаќање на обврските од страна на должникот. Со цел да се опфатат ваквите случаи, се овозможува поповолен регулаторен третман на фондовите основани од една или повеќе централни влади, мултилатерални развојни банки или јавни институции. За сите овие фондови, пондерот за ризичност ќе изнесува 0%, при што условот ќе биде финансирањето да се изврши со уплата во удели, односно билансните и вонбилансните активности да бидат покриени со капиталот на фондот.

септември 2014 година

- Заради натамошно канализирање на вишокот ликвидност на банките кон нефинансискиот сектор, во септември НБРМ го ревидира механизмот за пренос на побарувачката на благајнички записи којашто е над потенцијалот на банките во друг инструмент, т.е. инструментот расположливи депозити на седум дена. Во согласност со овие промени, за расположливите депозити на седум дена коишто банките ќе мора да ги издвојат доколку на аукциите на благајнички записи побаруваат повисок износ од потенцијалниот¹⁶, е утврдена каматна стапка од 0%. За останатите средства коишто банките доброволно ќе ги пласираат во расположливи депозити на седум дена и натаму важи редовната каматна стапка.

септември 2014 година

- Советот на Народната банка ја донесе Одлуката за изменување на Одлуката за задолжителната резерва, со којашто се продолжува примената на нестандартната мерка за намалување на основата за задолжителна резерва на деловните банки за износот на новоодобрените кредити на нето-извозниците и на домашните производители на електрична енергија. Основна цел на Одлуката е да се обезбеди натамошна поддршка на двата системски значајни сектора на економијата. Досегашната примена на оваа мерка даваше позитивни ефекти врз динамиката на кредитирањето, а со тоа и на целокупниот економски раст, придонесувајќи за намалување на трошокот за финансирање на претпријатијата од двата сектора, но со помал интензитет од потенцијалниот. Во вакви услови, а имајќи ги предвид податоците што укажуваат на одредена неизвесност околу динамиката на кредитирањето на корпоративниот сектор во следниот период, Одлуката предвидува оваа нестандартна мерка да се применува до 31 декември 2015 година.

октомври 2014 година

- Донесена е Одлуката за намалување на каматните стапки на расположливите депозити преку ноќ од 0,75% на 0,5% и на седумдневните депозити од 1,25% на 1%.

март 2015 година

- Донесена е Одлуката за намалување на каматните стапки на расположливите депозити преку ноќ од 0,5% на 0,25% и на седумдневните депозити од 1% на 0,5%.
- Советот на Народната банка ја донесе Одлуката за изменување и дополнување на Одлуката за благајничките записи, со којашто се предвидува нов начин на формирање на понудите на банките на аукциите на благајнички записи. Согласно со Одлуката, износот на понудата на поединечна банка се пресметува со примена на нејзиното соодветно процентуално учество во вкупната понуда на благајнички записи, намалена за износот на достасани благајнички записи на „Македонска банка за поддршка на развојот“ АД Скопје. Заради обезбедување на оперативната ефикасност во спроведувањето на аукциите од овој тип и поголема транспарентност кон банките, се предвидува НБРМ пред аукцијата да ги известува банките за максималниот износ на понуда којшто може да го достави секоја поединечна банка. Со примената на оваа можност за формирање на понудата на банките, се очекува и стабилизирање на побарувачката на нивото на понудениот износ, така што се надминува потребата од пресметка на потенцијална побарувачка и следствено се укинува обврската за издвојување задолжителни седумдневни депозити за банките кога побарувачката на аукцијата ја надминува потенцијалната побарувачка.

¹⁶ За начинот на утврдување на потенцијалната побарувачка за благајнички записи видете во Одлуката за благајнички записи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 166/13).

април 2015 година

- Донесена е Одлуката за кредитот во крајна инстанца со којашто покрај постојните можности за одобрување кредит во крајна инстанца на банките со залог на должнички хартии од вредност, девизи и побарувања на банките од Народната банка, се воведува можноста за одобрување на овој кредит и со залог на побарувањата на банките од клиенти. Се предвидува овој модалитет на кредитот во крајна инстанца да се активира доколку банката не располага со должнички хартии од вредност и девизи. Во Одлуката се прецизираат и видовите побарувања, коишто се прифатливи за Народната банка, како обезбедување за кредитот во крајна инстанца.

јуни 2015 година

- Советот на Народната банка донесе превентивни мерки за управување со капиталните текови на Република Македонија кон Република Грција. Превентивните мерки се однесуваат на ограничување на капиталните одливи од резидентите на Република Македонија (физичките и правните лица) кон грчките субјекти врз основа на новосклучени капитални трансакции, но не и на ограничување на одливите врз основа на пристигнати плаќања за веќе склучени капитални трансакции. Со овие мерки, се ограничуваат само капиталните одливи кон Република Грција и кон субјекти од Република Грција (како што се одливите за основање друштво, вложување во хартии од вредност, вложување во документи за удел во инвестициски фондови, вложување во инвестициско злато, финансиски кредити, долгорочни заеми и слично), но не се блокира ниту на каков било начин се отежнува сегашното и идното комерцијално работење со субјектите од Република Грција. Тековните трансакции и натаму се слободни. Исто така, за да се задржи сигурноста на странските инвеститори за остварување на правата од нивната сопственост во Република Македонија, не се ограничуваат ниту одливите врз основа на остварените дивиденди. Понатаму, заради обезбедување на средствата коишто домашните банки ги имаат во банките во Република Грција, македонските банки се должни да ги повлечат сите кредити и депозити од банките со седиште во Република Грција и нивните филијали и подружници во Република Грција или во странство, без оглед на договорената рочност. Сепак, за да се овозможи непреченото одвивање на платниот промет со странство за трансакциите коишто не се забранети, е направен исклучок од ова барање за средствата на тековните (кореспондентните) сметки кај тие банки. Досегашните прудентни и супервизорски мерки и лимити за банките во однос на вложувањата во хартии од вредност вклучително и грчките хартии од вредност, се надополнети со експлицитна забрана за сите резиденти, за вложување во грчки хартии од вредност. Станува збор за заштитни мерки со привремен карактер, коишто се воведени заради превенција од опасноста од позначително нарушување на рамнотежата во билансот на плаќања и нарушување на стабилноста на финансискиот систем како последица од евентуалните позначителни одливи на капитал од Република Македонија кон Р. Грција.

август 2015 година

- Советот на Народната банка ја донесе Одлуката за изменување на Одлуката за задолжителната резерва, со којашто се врши намалување на стапката на задолжителната резерва за обврските на банките кон физички лица во домашна валута со договорна рочност над една година, од 8% на 0%, со што овие обврски добиваат ист третман како и обврските над две години, за кои веќе се применува стапка 0% од 2012 година. Имајќи

предвид дека со измената банките се ослободуваат од задолжителната резерва за депозити на физички лица во денари со рочност повисока од една година, се очекува дека оваа мерка соодветно би придонесла за поголема понуда на штедни производи во денари со стимулативни каматни стапки.

- Советот на Народната банка ја донесе Одлуката за изменување на Одлуката за благајнички записи, со којашто се предвидува приспособување на механизмот на учество на аукцијата на благајнички записи на Народната банка, каде што основен критериум ќе биде поединечното учество на банките во вкупните обврски во домашна валута без валутна клаузула на банкарскиот систем. Со измените, Народната банка продолжува со поддршката на штедењето на физичките лица во домашна валута и на подолг рок, што им остава простор на банките за активна кредитна поддршка на приватниот сектор.

декември 2015 година

- Советот на Народната банка ја донесе Одлуката за изменување и дополнување на Одлуката за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот, со која се воведуваат мерки за забавување на растот на долгорочните потрошувачки кредити. Со мерката се зголемува капиталното барање за банките за долгорочните потрошувачки кредити со рок еднаков или подолг од осум години. Така, пондерот на ризичност на побарувањата врз основа на потрошувачки кредити со договорен рок на достасување еднаков или подолг од осум години се зголемува од 75%, односно 100%, на 150%. За да не се предизвикаат поголеми потреси на пазарот на потрошувачкото кредитирање, а сепак стапките на раст да се сведат на умерено ниво, оваа мерка е насочена само кон новоодобрените долгорочни потрошувачки кредити, односно кредитите со рок еднаков или подолг од осум години одобрени по 1.1.2016 година. Воедно, со оваа одлука се воведува и повисоко капитално барање (пондер на ризичност од 75%) за растот на пречекорувањата на трансакциските сметки и кредитните картички остварен во однос на 31 декември 2015 година. Целта на оваа одлука е да се спречи можноста од пренасочување кон овој тип задолжување, како резултат на мерката за забавување на потрошувачките кредити. Исто така, со оваа одлука, се создаваат услови за олеснување на пристапот на правните лица до финансиските услуги. Имено, се намалува капиталното барање за издадените гаранции од страна на банките со кои се гарантира плаќање врз основа на одреден деловен однос на клиентот и за побарувањата на банките коишто се обезбедени со деловен простор којшто исполнува определени услови. На овој начин се овозможува банките да одвојуваат понизок износ на капитал за кредитногаранциското работење со правните лица, вклучително и малите и средните претпријатија, што може да предизвика намалување на трошокот на банките, а со тоа и на клиентите за овој тип работење.
- Советот на Народната банка ја усвои Одлуката за изменување и дополнување на Одлуката за управување со кредитниот ризик, според која, најдоцна до 30 јуни 2016 година, банките ќе вршат отписи на сите побарувања коишто се целосно резервирани подолго од две години, односно кај кои пред најмалку две години банката го утврдила и целосно го покрила кредитниот ризик од ненаплата. Согласно со постојната регулатива, банките се должни целосно да ги резервираат побарувањата каде што клиентот доцнел најмалку една, па сè до пет години доколку има одредено обезбедување, а со новата мерка, по истекот на две години откако целосно ги резервирала, банката е должна да ги отпише. Притоа, банките и понатаму ќе имаат можност и обврска да преземаат активности за наплата на овие побарувања, иако се отпишани. Мерката не предизвикува дополнителни трошоци за банките, бидејќи се отпишуваат побарувања коишто се веќе целосно резервирани, најмалку пред две години.

- Советот на Народната банка одлучи да се продолжи со примената на нестандардната мерка за намалување на основата за задолжителна резерва во денари на деловните банки за износот на новоодобрените кредити на нето-извозниците и на домашните производители на електрична енергија за дополнителни две години, заклучно со крајот на 2017 година.
- На 29 декември 2015 година престана да важи Одлуката за воведување посебни заштитни мерки, којашто беше донесена од страна на Советот на Народната банка на 28 јуни 2015 година поради должничката криза во Грција во тој период. Мерките се донесоа заради заштита од опасноста од нарушување на рамнотежата во билансот на плаќања или на стабилноста на финансискиот систем на Република Македонија, како последица на евентуалните позначителни одливи на капитал од Република Македонија кон Грција. Тие беа со привремен карактер за период од најмногу шест месеци, со можност за продолжување на нивната примена. Заштитните мерки ја постигнаа целта заради која беа воведени, односно оневозможија поголеми капитални одливи од Република Македонија, не нарушувајќи го притоа деловното работење на домашните компании со грчки субјекти. Рамнотежата во билансот на плаќања и стабилноста на домашниот банкарски систем беа одржани. Состојбата во Грција веќе одреден период се стабилизира. Кредиторите продолжија со финансиското поддржување на Грција, којашто, пак, се обврза да применува економски и социјални реформи, како и мерки за штедење. Поради тоа, со истекот на шестмесечната важност на заштитните мерки на 28 декември 2015 година, односно почнувајќи од 29 декември 2015 година, оваа одлука веќе не е во примена.